

Prof. Dr.
İhsan Süreyya Sırma

Bütün Eserleri 1

İslâm Öncesi Mekke Dönemi ve Hz. Muhammed

30. BASKI

BEYAN

İhsan Süreyya Sırma, 10.07.1944'de Siirt-Pervari'de doğdu. İlköğrenimini Pervari'de, Orta ve Lise öğrenimini Siirt'te yaptı. 1962 yılında girdiği Ankara Üniversitesi İlâhîyat Fakültesi'ni, 1966 yılında bitirdi.
Üniversite öğrenimi sırasında, bir müddet Batman Türk Petrollerinde işçi, bir müddet de Diyanet İşleri Başkanlığı'nda memur olarak çalıştı. Üniversite mezuniyetinden sonra, Siirt Lisesi'ne öğretmen olarak atandı.
1967 yılında İslâm Târihî dalında doktora yapmak üzere Fransa'ya gitti. Paris'te, *College de France*'da Prof. Dr. *Jacques Berque*'le başladığı doktora öğreniminin yan çalışmaları içerisinde, Arapça öğrenimi için 1969-70 ders yılında Tunus'ta bulundu. 1973 Mayısında, "İslâmî İlimler" doktoru olarak Türkiye'ye döndü.
1973-74 ders yılında Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâm Târihî hocalığı yaptı. 1974 yılında Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde İslâm Târihî Doktoru olarak göreve başladı. 1980 yılında Doçent, 1989 yılında Profesör oldu. Ulusal ve uluslararası bir çok konferansa katılarak tebliğler sundu; Yeni Devir, Milli Gazete, Yeni Şafak gazeteleri ile İslâm Mecmuası, Yeni Dünya, Bilgi ve Hikmet, Târih Dergisi, Târih Enstitüsü Dergisi, Târih ve Toplum dergilerinde, tarihle ilgili makaleler yazdı. 1993 yılında naklen geçtiği Sakarya Üniversitesi İlâhîyat Fakültesi'nde, 1995 yılına kadar İslâm Târihî öğretim üyeliği yaptı; aynı yıl bu üniversiteden emekli olmak zorunda bırakıldı. 1995-1997 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkan Danışmanlığı görevinde bulundu. Kanal 7'de dört seneyi aşkın bir süreyle "*Seyahatnâme*" adı ile tarih programları yaptı. Viyana IRPA (Islamische Religions Und Padagogische Academie) ve *Islamische Institute in Österreich*'de tarih dersleri verdi. Bir dönem, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde hocalık yaptı. Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevinde bulundu. Kendi alanındaki araştırmalarını takip edip sürdürecek derecede Fransızca, İngilizce, Arapça ve Farsça bilmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Bugüne kadar yayınlanan eserleri:
Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyanları, Birkaç Sahife Târih, Tunus Hatıraları, Peygamber Ordusu'nun Târihî (terc.), İslâm Müesseselerine Giriş (terc.), İlk İslâm Devleti -Makaleler- (terc.), İslâm Öncesi Mekke Dönemi ve Hz. Muhammed, İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence, İslâmî Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad, İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi, Emevîler Dönemi, Abbâsîler Dönemi, Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri, Hz. Peygamber Devrinde Yahudi Meselesi, II. Abdülhamid'in İslâm Birliği Siyaseti, Tanzimat'ın Götürdükleri, İslâmiyet ve Hıristiyanlık (terc.), İslâm ve Târih, Neler Sordular, Pakia Mektupları, Bir Garip Târih, Nasıl Sömürüldük, Nehirlerin Dili, Türkiye'de Yanlış Din Anlayışı, Alaturka Demokrasi ve Alaturka Laiklik, Medine Vesikası Işığında Yahudi Meselesi, Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi, Yalan Dünyayı Adımlarken, İşte Önderimiz Hz. Muhammed, Târih Şuuru, Sen Geldin, Halnâme, Ezan ya da Ebedî Kurtuluşa Çağrı, Hamidullah Hocamdan Mektuplar, Dağların Sırrı, Çin Müslümanları ve Çin'e Seyahat, Ano Yemen'dir, Seyahatnâme-i Süreyya, Ah Endülüs, Die vorislamische Mekka-Epoche und der Prophet Muhammed (Almanca), Di Teblixa İslamê de Serdema Mekkeyê û Îşkence (Kürtçe), Peygamberler Târihi, Haçlı Seferleri, Müslümanların Târihi.

İslâm Öncesi Mekke Dönemi ve Hz. Muhammed, Beyan Yayınları'nın 93. kitabı olarak yayına hazırlandı; dizgi ve sayfa düzeni Ahmet Yanar; kapak Yusuf Kot; baskı ve cild Erkam Yay. San. Tic. A.Ş. (Sertifika: 19891 İkitelli OSB Mh. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3 C Başakşehir - İstanbul Tel: +90 212 671 07 00 -Pbx-) tarafından gerçekleştirildi ve Aralık 2016'da İstanbul'da yayımlandı.

ISBN 978-975-473-031-9

Sertifika No: 14723

30. BASKI

BEYAN YAYINLARI
Ankara Cad. 21 • 34112 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: +90 212 512 76 97 - Tel-Faks: +90 212 526 50 10
www.beyanyayinlari.com.tr / beyanyayinlari@gmail.com
www.facebook.com/beyanyayinlari
www.twitter.com/beyanyayinlari

BÜTÜN ESERLERİ 01

Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma

İslâm Öncesi Mekke Dönemi ve Hz. Muhammed

BEYAN

İçindekiler

Önsöz

Tarihe mal olmuş büyük şahsiyetlerin vermiş oldukları mücâdeleleri anlayabilmek, onların hangi şartlar altında yetiştiklerini, hangi ortamlarda çocukluk ve gençliklerinin geçtiği; bu ortamları içerisindeki fonksiyonları ve inkılâplarını görüp değerlendirebilmek için, mücâdele dönemlerinden önceki dönemi de çok iyi bilmek gerekir.

Şüphesiz, tarih içerisinde kendisine verilen görevi ifa etmesi bakımından insanların en büyüğü, en cesuru ve örnek alınacak şahsiyetlerinin ilki, Allah'ın son peygamberi olarak seçmiş olduğu Hz. Muhammed (s.a.s.)dir.

Hz. Muhammed (s.a.s), Mekke'de dünyaya geldi ve Allah onu orada son peygamber olarak seçti.

Biz bu araştırmamızda, Hz. Muhammed (s.a.s)'in içinde yaşamış olduğu Mekke Devletinin İslâm öncesi dönemini, O'nun çocukluk ve gençlik dönemlerini ele alacağız.

Allah'ın evi olan Kâ'be'nin put heykelleriyle doldurulduğu bu dönemde, Mekke Devletinin onayladığı bir çeşit din yaşıyordu ki, bu *şirk* diniydi.

Aslında dine duyarsız bir görüntü içinde olan Mekke Devletinin bütün müesseselerinde, batıl da olsa dînî unsurlar hâkimdi. Fakat bu dînî unsurlar, devletin yapısına zarar vermiyordu. Çünkü devlet,

siyaset yâni Mekke'nin iktidarına talep dışında, bütün dînî görüşlere hoşgörüyle bakıyordu. İlerideki sayfalarda bu konuların ayrıntılarına girileceğinden, burada sözü uzatmıyoruz.

Mekke Devletinin dînî yapısını bilmek, Mekkelilerin bütün dinlere ve dinsizliğe hoşgörü ile bakmalarına rağmen, İşlâm'a ve onun peygamberine neden düşman olduklarını anlamamıza yardımcı olacaktır.

Allah, Mekke Devletinin bu ortamına "dalâlet" (sapıklık) ve cehâlet ortamı diyor ki, bu sapıklığın kaynağı da *şirk* idi.

Allah bizi, her türlü sapıklığın kaynağı olan klasik şirkten ve onun bugünkü modern görüntüleri olan ideolojilerden, sistemlerinden muhafaza buyursun, amin.

Allah şöyle buyuruyor:

"Sana emredileni açıkla, tebliğ et; müşriklerden de yüz çevir, onlara aldırma. Allah'ın yanında başka bir ilâh tanıyan o alay edenlere muhakkak ki biz yeteriz. Onlar yakında (uğrayacakları akıbeti) bileceklerdir.

İhsan Süreyya Sırma

Giriş

İslâm tarihcileri genellikle İslâm öncesi Mekke dönemine *"câhiliye dönemi"* demektedirler.

Onun için biz de, o dönemi iyi anlayabilmek gayesiyle, araştırmamıza *câhiliye*'nin ne olduğu sorusuyla başlamak istiyoruz.

Arapça cehile kelimesinden türeyen ve anlamı "bilmeme" olan *câhiliye* kavramı genellikle İslâm öncesi dönemde Mekke Şehir devletindeki dînî, içtimai ve siyasi hareketlerden, İslâm dinine aykırı düşen fiiller için kullanılır. Tarih literatüründe, *câhiliye* kelimesi, İslâm öncesi Mekke tarihi için de kullanılmaktadır.

Gerek İslâm tarihinde ve gerekse diğer İslâmî ilimlerde geçen *câhiliye* tabirinin kullanım alanlarına baktığımızda, bunun İslâm'ın "sapıklık" olarak gördüğü hareketler için kullanıldığı görülmektedir ki, bugünkü anlamda cehâletle yâni kültürel ya da sosyal bilgisizlikle çok fazla ilgili değildir. Nitekim, kültürel mânâda, söz konusu dönemde zirvede olan şâirler, edibler vardı Mekke'de... *"Mu'allakatu's-Seb'a"* (Yedi Askı) denen ve bugüne değin edebi ve sanat değerlerinden hiçbir şey kaybetmeyen şiirler Arap Edebiyat Tarihinin birer şaheserleridirler. O halde *câhiliye*, bizim anlaya geldiğimiz gibi "bilgisizlik" demek değildir.

Câhiliye kelimesi Kur'anı-ı Kerim'de de söz konusu edildiğinden, bu kelimenin geçtiği ayetleri ele alır, incelersek, *câhiliye*den ne kastedildiği iyice anlaşılır. Nitekim Kur'an ayetlerine bakmadan bu ıstılahı anlamak mümkün değildir. Çünkü neyin *câhiliye* olduğunu bize ilk önce Kur'an öğretmiştir ve Kur'an da Hz. Peygamber (s.a.s) Sünneti'yle açıklandığından ayrıca onun bu konudaki hadis-i şeriflerine de bakmamız gerekecek.

Önce ayetleri ele alalım:

Câhiliye kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de dört yerde geçmektedir. Bu ayetlerde geçen *câhiliye* ıstılahını açıklamadan önce ayetleri zikredelim:

1. "Kendi canlarının kaygısına düşmüş bir grup[1] da, Allah'a karşı haksız yere *câhiliye* devrindekine benzer düşüncelere kapılıyorlar, "Bu işten bize bir kazanç var mı?" diyorlardı."[2]

2. "Yoksa onlar (İslâm öncesi) *câhiliye* idâresini mi arıyorlar? Anlayan bir toplum için, Allah'ın hükmünden daha güzel olanı nedir?"[3]

3. "Ey Peygamber'in hanımları! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'tan korkuyorsanız, yılışarak, dikkat çekerek konuşmayın. Sonra kalplerinde bir maraz (kötülüğe meyilli) olanlar size göz dikmesinler. Konuşunca, yapmacık hareketlerden uzak, ciddi ve ağır başlı konuşun. Evlerinizde oturun! Eski *câhiliye* âdetinde olduğu gibi, kırıta kırıta, açılıp saçılarak, sallana sallana yürümeyin!"[4]

4. "O kafirler kalplerine o taassubu, o *câhiliye* taassubunu yerleştirdiği sırada Allah hemen resulünün ve mü'minlerinin üzerine

1 Bunlar münâfıklardı.
2 Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân sûresi, 154.
3 K.K. Mâide sûresi, 50.
4 K.K. Ahzab sûresi,32-33.

sükunet ve güvence indirdi; onları takva sözü üzerinde sâbit kıldı. Onlar da buna lâyık ve buna ehil kimseler idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."[5]

Yukarıda zikrettiğimiz ayet-i kerimelerin ışığı altında, neye *câhiliye* denebileceğini şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Münafıkça hareketler: Bu hususu özellikle Hz. Peygamber (s.a.s)'ın Mekke kafirlerine karşı yapmış olduğu Uhud Savaşı'nda, Müslüman ordusu içerisinde bulunan münafıkların tavrında müşahede ediyoruz ki, ayet-i kerime[6] de buna işaret etmektedir. Ayet-i Kerime'nin tefsirine bakılacak olursa, bu münafıkların sırf menfaatleri için savaşa katıldıkları görülecektir. Gerçekte, İslâm'a inanmayan bu grup, Müslüman görünerek "ganimet alırım" sevdasıyla savaşa katılmıştı. Uhud Savaşı müslümanların yenilgisiyle sonuçlanınca da içlerindekini açığa vurup "Muhammed hak peygamber olsaydı, bu şekilde yenilmezdi; Allah ona bu Mekke ordusunu göndermezdi" deyip, Allah'ın tasarrufları hakkında sözler sarf etmeye başladılar ki, bu bir câhilî adetti. Bunlar, kendilerini müslüman gösterip güya Hz. Peygamber (s.a.s)'e danışıyorlar ve ona, "bu işte bizim için de yapılacak bir şey var mı?" diye soruyorlardı ki bütün bu davranışları câhilî davranışlar idi. Bu münafıklar, bir bakıma alay ediyorlardı Hz. Peygamber'le. Nitekim onlardan bir grup da, "eğer bizi dinleyip (savaşa gitmeseydiler) ölmeyeceklerdi"[7] diyorlardı.

İşte bu azılı câhilî grubun, günümüzde bile değişmeyen özelliği şudur: Allah yolunda mücâdeleden alıkoymak! Namaz kılarak veya kıldırarak, oruç tutarak, Hacc'a giderek yahut bunları yapmıyorsa

5 K.K. Fetih sûresi, 26.
6 K.K. Âl-i İmrân, 154
7 K.K. Âl-i İmrân, 166-169.

bile, zaman zaman "ben de müslümanım canım" diyerek müslüman görünür, ardından da saf müslümanları kandırıp İslâm'a gizli savaş açar. Allah'ın, "Yoksa siz, Kur'an'ın bir bölümüne inanıp da bir bölümünü inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden böyle yapanların cezası, dünya hayatında aşağılık olmaktan başka bir şey değildir; Kıyamet gününde de azabın en şiddetli olanına uğratılacaklardır. Allah, yapmakta olduklarınızdan gâfil değildir."[8] şeklindeki buyruğunu unutarak veya unutturarak, Kur'an'ı sadece bir ahlak kitabı; İslâm'ı şununla bununla sulh içinde geçinme diye takdim eden, kendilerini müslüman diye tanıtmalarına rağmen, İslâm nizamı ile savaşmayı sürdürenler! İşte münafıklar bunlardır, câhili grubun en azılı olanı!..

2. Allah'tan başka birilerinin Allah'ın ayetlerine aykırı hüküm yâni kanun koymaları; böyle bir hareketin *câhiliye* hareketi olacağı esası. Ancak Allah, müslümanlara ictihâd yapabilme imkânı tanımıştır ki, bu ictihâdın da, Allah'ın kanunlarına, yâni Kur'an'a ters düşmemesi gerekir. Allah, Hz. Peygamber (s.a.s)'in şahsında, bütün Müslümanların Kur'an'la amel etmelerini şu ayetlerle emrediyor:

"Kur'an'ı, önce gelen Kitab'ı tasdik ederek ve ona şahid olarak gerçekle sana indirdik. Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet; gerçek olan sana gelmiş bulunduğuna göre, onların heveslerine uyma! Her biriniz için, takip edeceği bir şeriat tayin ettik. Eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat bu verdikleriyle sizi imtihan etmek içindir. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Zaten hepinizin en son dönüşü Allah'adır. O zaman O, hakkında ihtilaf etmekte olduğunuz şeyleri size (orada) haber verecektir. O hâlde aralarında Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmet, Allah'ın indirdiği Kur'an'ın bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın, hevâlarına uyma. Eğer

8 K.K. Bakara sûresi, 85.

onlar (indirilen hükümleri) kabul etmeyip yüz çevirirlerse bil ki Allah o günâhları sebebiyle kendilerini mutlaka musibete uğratmak istiyordur. İnsanlardan bir çoğu muhakkak ki Allah'ın emrinden dışarı çıkan fâsıklardır."[9]

Allah, gerek müslümanların ve gerekse müslümanların idâresi altında bulunan gayr-ı müslimlerin mutlaka Allah'ın koymuş olduğu hükümlerle idâre olunmalarını emrettikten sonra, bunu böyle kabul etmeyenlerin, câhiliye dönemindeki şirk kanunlarını istediklerini söylüyor ve Hz. Peygamber (s.a.s)'i böylece uyarıyor.

3. Kadınların süslenerek, kırıta kırıta, sallana sallana, sokaklarda dolaşmasını da Allah Kur'an'ında[10] câhiliye âdeti olarak tavsif ediyor ve müslüman kadınlarının böyle yapmamalarını emrediyor.

4. Kâ'be ziyaretini müslümanlara yasaklamak.

Hicretin altıncı yılı dolarken, Hz. Peygamber (s.a.s) Mekke Devleti ile savaş halinde olmasına rağmen aniden Kâ'be'yi ziyaret etmeye yâni umre yapmaya karar verdi; yanına aldığı sahabesiyle Mekke'ye hareket etti. Ne var ki Mekke Devleti, Hz. Peygamber (s.a.s) ve yanında bulunan müslümanların Mekke'ye girerek Kâ'be'yi ziyaret etmelerine müsaade etmedi. Halbuki Hz. Peygamber (s.a.s) savaş için değil umre için gitmişti Mekke'ye. Yapılan bütün görüşmelerden bir sonuç alınamadı ve müslümanlar Mekke'ye sokulmadılar ki Kur'an, Mekke müşriklerinin bu hareketini "*câhiliye* taassubu" olarak tanımlıyor; çünkü Mekkeliler, sadece gururlarının mânâsız inadıyla, Allah evini yasaklıyorlardı Hz. Muhammed (s.a.s)'e ve onun sahabesine. Rahmetli Seyyid Kutub[11] konuyla ilgili ayet-i kerimeyi tefsir ederken, haklı olarak şunları yazıyor:

9 K.K. Mâide sûresi, 48-49.
10 Bk. K.K. Ahzâb sûresi, 32-33
11 Bk. Fi Zilâli'l-Kur'an, XIII, 465.

"Mekkeli kafirler, bir inanç ve sistemi değil, kibri, gururu, övünmeyi ve inadı kalplerine yerleştirerek Resûlullah'a ve beraberinde bulunanlara karşı dikilip onları Mescid-i Haram'dan alıkoyup gönderdikleri kurbanların yerine ulaşmasına engel olan o *câhiliye* taassubunu kalplerine yerleştirmişlerdir. Bu yaptıklarının hiç bir örf ve inançta yeri yoktur. Sırf Araplar kendilerine müslümanları zorla Kâ'be'ye sokmuşlar demesinler diye yapmaktadırlar. Ve her dinde, örfte menfur kabul edilen günâhı sırf bu *câhiliye* taassubu yüzünden irtikab etmişler ve kudsiyetini kabul ettikleri Beytu'l-Haram'ın hürmetini çiğneyerek ne *câhiliye* döneminde, ne de Müslümanlık devrinde çiğnenmeyen haram ayları çiğnemişlerdir. Nitekim başlangıçta barışçı bir metot takip etmek hususunda kendilerine yol gösteren herkese karşı *câhiliye* taassubuna kapılmışlar, Hz. Muhammed (s.a.s)'i ve beraberindekileri Beytu'l Haram'ı (Kâ'be'yi) ziyaretten alıkoymalarını ayıplayanları aynı *câhiliye* taassubu ile karşılamışlardır... Bütün bu hareketler aslında inatçı ve sapık *câhiliye* taassubunun ve kuruntusunun eseridir."

Nasıl olur da, Allah'ın evi, onu ziyaret etmek için gidenlere yasaklanır? Allah'ın evini kim yasaklayabilir ki?

Hacc ve Umre için böyle bir yasak koyanlar hakkında Allah şöyle buyuruyor:

"Allah'ın mescidlerinde O'nun adının anılmasını men edenlerden, onların harab olmasına sebep olanlardan daha zalim kimdir? Onların (hakkı) oralara korkak korkak girmekten başkası değildir. Dünyada utanç onların, Âhiret'de en büyük azab da yine onlarındır."[12]

İşte bu hareketler, *câhiliye* insanlarının hareketleridir.

Bu câhilî taassublarına rağmen, Mekkeli müşrikler bile, ileride görüleceği gibi, Kâ'be ziyaretini bir sene yasakladılar ki, Allah buna

12 K.K. Bakara sûresi, 114.

“câhiliye taassubu” diyor. Kâ‘be’yi kendi tasarruflarına alıp, canlarının istediğine vize verip, istemediğine umre ya da hacc vizesi vermeyenlere ne demeli; varın onu da siz düşünün.

Câhiliye’nin ne olduğu, ayet-i kerimelerde bu şekilde anlatılırken, Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in hadislerinde de, câhiliye dediğimiz bu “İslâm zıddı” hareketin ne olduğu biraz daha açıklık kazanmaktadır.

Bir hadis-i şerifte, şöyle buyuruyor Resûlullah (s.a.s):

"İz ve yara bırakacak şekilde dayak atıp, *câhiliye* davası güdenler, bizden değildir."

Böylece, birilerine dayak atıp işkence yapmak *câhiliye* davası gütmek oluyor ki; İslâm’ın işkence karşısındaki kesin tavrını da başka bir hadis-i şerifte şöyle okuyoruz:

"Öldürmek istediğiniz, kuduz bir köpek dahi olsa, ona işkence yapmayınız."

El parmaklarına büyük büyük yüzükler takmayı *câhiliye* sayan Resûlullah (s.a.s),[13] birilerine sövmeyi, hakaret edip, rencide etmeyi de *câhiliye* hareketi sayıyor. Nitekim o, bir adamın annesine söven Ebû Zerr’e şöyle diyor: “Ya Ebâ Zerr, sen adamın annesine mi sövdün; sen hâlâ kendisinde *câhiliye* olan birisin!"[14]

Ve, tabi *câhiliye*’nin en belirgin özelliği şirk’ti; yâni Allah’ın yanında başka güçler tanımaktı.

Netice olarak diyebiliriz ki; *câhiliye,* İslâm buyruklarına ters düşen bütün hareketlere denir. Kur’an’a ve Hz.Peygamber (s.a.s)’in “İslâm’ın pratiği” olan, Sünnetine ters düşen her şey, *câhiliye*dir, İslâm dışıdır.

13 Buhari, *Sahih,* Cenaiz, 36.
14 Buhari, *Sahih,* İmam, bâb, 22.

Genel olarak *câhiliye*'den ne anladığımızı bu şekilde belirttikten sonra, bu *câhiliye* hükümlerinin sürdüğü Mekke Şehri devletinin yapısını ele alalım.

Cennet'ten Kovulan Adem (a.s.)'ın, Kâ'be'yi İnşası

Mekke tarihi üzerinde, en eski ve en muteber kaynağımız olan *Ahbâru Mekke* yazarı *Ezrakî*, Kur'an'da geçen bir ayet-i kerimeye dayanarak, yeryüzünde ilk inşa edilen binânın Kâ'be olduğunu yazıyor.[15] Ve tarih, bu binânın, inşâ edildiği günden bugüne kadar, kesintisiz olarak hayatiyetini ve icra ettiği fonksiyonu sürdürdüğüne tanıktır. Üstelik dünyada bu vasıfta olan başka hiçbir binâ, hiçbir mâbed, hiçbir kuruluş yoktur. Ve bu özelliğinden dolayıdır ki o, Allah'ın bir mucizesidir ve de sembolik olarak O'nun evidir.

Nitekim Kur'an, bu gerçeği şöyle beyân ediyor:

"Şüphesiz âlemler için bereket ve hidâyet kaynağı olmak üzere, konulan ilk ev (mabed), Mekke'deki (Kâ'be)dir."[16]

İlk insan ve ilk peygamber olan Adem (a.s.) ve hanımı Havva, Allah tarafından yaratıldıktan sonra, kendilerine yine Allah tarafından yasaklanan ağaçtan, Şeytan'ın teşviki ile yedikleri için, Allah her ikisini Cennetten çıkartıp dünyaya göndermiştir.

Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

"Ve biz, Ey Âdem! Sen ve eşin Cennete yerleşin ve istediğinizde, Cennetin nimetlerinden yeyin. Sadece onlardan şu ağaca

15 Beyrut, 1969, 3. baskı, I, 360.
16 K.K. Âl-i İmrân sûresi, 96.

yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendisine kötülük eden zâlimlerden olursunuz, dedik. Bunun üzerine Şeytan onların ayağını kaydırıp, haddi tecavüz ettirdi ve içinde bulundukları (Cennet'ten) onları çıkardı. Bunun üzerine: Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz; sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana kadar yaşamak vardır, dedik."[17]

Hâlbuki Allah Teâlâ, Şeytan'ın bu düşmanlığını daha önce Âdem'e bildirmiş, onu bu konuda uyarmıştı. Çünkü Allah Âdem (a.s.)'ı yarattıktan sonra bütün meleklerin ona secde etmesini emretmiş; bütün melekler secde ettikleri halde, melekler arasında olan İblis, yani Şeytan, Allah'ın emrine karşı gelmiş ve gurura kapılarak Âdem'e secde etmemişti. Âdem'in şahsında Allah'a secde etmeyip isyan ettiğinden, melekler arasında olmasına rağmen şeytanlaşıvermiştir. O halde melek ve şeytan olmak; insan olmak veya olmamak, Allah'a karşı takınılan tavra bağlıdır.

Bu hususu Kur'an-ı Kerim şöyle anlatıyor:

"Andolsun, sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra da meleklere: "Âdem'e secde edin" dedik. Hemen secde ettiler. Fakat iblis dayattı, secde edicilerden olmadı."[18]

İşte Şeytan, Allah'a ve onun en güzel yaratığı olan insana karşı bu şekilde düşmanlığını gösterdiği için Allahu Te'âlâ, onun düşmanlık ve oyunlarına karşı, Adem (a.s.)'i şu şekilde uyarmıştı:

"Biz de, "Ey Adem, demiştik. Hiç şüphesiz ki bu, senin de, eşinin de düşmanıdır. Bundan dolayı sakın sizi Cennetten çıkarmasın o. Sonra zahmete düşersiniz. Çünkü senin acıkmaman, çıplak kalmaman hep oradadır. Ve sen hakikaten burada susamayacaksın, güneş (in sıcağı altında da) kalmayacaksın."[19]

17 K.K. Bakara sûresi, 35-36.
18 K.K. A'râf sûresi, 11.
19 K.K. Tâ-Hâ sûresi, 117-118.

Ne var ki Şeytan, Adem'i ayartmış ve Adem, Allah'ın onu uyarmasına rağmen, Şeytanın yalanlarına kanarak Allah'ın "yaklaşmayın!" diye emir buyurduğu ağaca yaklaşmış, böylece âsi olmuştur. Bu konudaki âyet şöyle devam ediyor:

"Nihâyet Şeytan onu yoldan çıkardı: "Ey Adem, dedi, seni ebedîlik ağacına, zevâl bulmayacak bir devlete (ulaştırmaya) delâlet edeyim mi?" İşte bunun üzerine ikisi de ondan yediler. Hemen kötü yerleri açılıverdi. Üstlerini Cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Âdem Rabbine karşı geldi ve şaşıp kaldı."[20]

Allah'a karşı yaptığı bu isyândan ötürü çok üzülen Adem (a.s.), tövbe edip, senelerce Allah'a yalvardı. Allah da onun tevbesini kabul etti.[21] Kabul etti amma, artık o Cennette değildi. Allah onu ve zevcesini dünyaya atmıştı.

Adem'in, Cennet gibi bir yerden, onun hiç benzeri olmayan dünyaya atılışının sebebi, gördüğümüz gibi, Şeytanın telkin ve tavsiyelerine uymasından ileri gelmişti. Çünkü Şeytan insanı Allah'tan uzaklaştırmak, onu Rabbine karşı isyankâr yapma savaşı vermektedir.

Şeytan, bütün yaratıklar içinde ilk defa "tanrı olma" iddiasında bulunan, Allah'ın kanunlarına karşı çıkandır. Allah'ın kendisine lutfettiği makamı kötüye kullanan; o makama gelince, kendi nefsine aldanan, Allah'ın hükümlerine karşı kanun koymak isteyenlerin ilkidir Şeytan... Ondan sonra da, insanlık tarihi boyunca Allah'ın hükümlerine karşı çıkanlar, Şeytanın yöntemini uyguladılar. Allah'ın, Peygamberi vasıtasıyla gönderdiği hükümleri ortadan kaldırıp ona aykırı kanunlar uydurdular.

20 K.K. Tâ-Hâ sûresi, 120-121.
21 Bk. K.K. Bakara sûresi, 37.

Allah'ın kanunlarını tanımama ve kendisini tanrılaştırma cüretini gösteren Firavunların, Nemrutların, Calutların, zalimlerin, diktatörlerin, Allah nizamının düşmanlarının lideri olan Şeytan hakkında Allah şöyle buyurdu:

"Bunlardan kim 'Tanrı o değil, benim' derse cehennemle cezalandırırız."[22] Yâni Allah diyor ki, "kim benim emirlerimi tanımayıp, benim emirlerime zıt kanunlar koyarsa; insanları kendi yaptıkları put heykeller önünde saygı durmaya zorlar veya diz çöktürüp veya etek öptürüp veya secde ettirerek Bana kulluktan uzaklaştırırsa, o cehennemliktir; çünkü o böyle yaparak tanrılık taslamıştır."

Firavun'un yaptığı da bundan farksızdı. Hz. Musa (a.s.) ve kardeşi Harun (a.s.), ona İslâm'ı tebliğ edince, o tanrı olduğunu söylemişti. Kur'an-ı Kerim bu hadiseyi şöyle anlatıyor:

"Musa'nın haberi sana geldi mi? Hani Rabbi ona, kutsal *Tuvâ* vadisinde şöyle seslenmişti: "Firavun'a git; çünkü o, azdı ve sapıttı. Ona de ki: Arınmağa niyetin var mı? Seni Rabbine yönelteyim, böylece (O'ndan) korkmuş olursun." (Musa) ona büyük mucizeyi gösterdi. Fakat o, yalanladı ve isyan etti. Sonra da arkasını dönüp yürüdü. Sonunda (yardımcı güçlerini, yâni ordu komutanlarını, devlet erkânını) topladı ve seslenerek dedi ki: *"Sizin en yüce rabbiniz benim."* Böylelikle Allah da onu, ahiret ve dünya azabıyla yakaladı. Gerçekten bunda, "içi titreyerek korkacak" olan bir kimse için elbette bir ibret (ders) vardır."[23]

O halde görüyoruz ki, Allah'a karşı gelmede, ona isyân etmede, O'nun kanunlarını tanımamada, Şeytanın olsun, bu yolda onu izleyenlerin olsun, yöntemi değişmemekte; menfaatları kaybolacak diye, esas

22 K.K.Enbiya sûresi, 29.
23 K.K. Nâziât sûresi, 15-26.

kanun koyucu olan Allah'ı görmezlikten gelip, vatandaşlarını, kendi emri altındakileri kandırarak, işlerine gelecek ve de sömürü düzenlerini en güzel bir şekilde devam ettirecek kanunlar koymaktadırlar.

İşte Allah'a karşı ilk defa isyân bayrağı açan Şeytanın aldatmasına kapılan Adem (a.s.), yaptığı hata yüzünden Cennetten kovulunca, Cennete hiç benzemeyen dünyaya atıldı. O zaman meleklerin bile uğramadığı bu yeni ülkede sıkılmaya başlayan Adem, Allah'a şöyle yalvardı: Ya Rabbi bana ne oldu? Meleklerin seslerini dahi duyamıyorum, onları hissetmiyorum." Allah ona şöyle buyurdu:

"Ey Âdem! Bu senin hatandı. Fakat sen git ve Bana bir binâ yap. Ondan sonra da, meleklerin Cennette, "Arşı Âlâ", yâni en yüksek gökteki Beytu'l-Ma'mûr'un (yâni Bana kulluk yapılan en yüksek makamın) etrafında tavaf ettikleri gibi, sen de Mekke'de yapacağın bu binâ (yâni Kâ'be) nin etrafında tavaf et ve Bana kulluk yap!"

Bunun üzerine Hz. Adem (a.s.), Kâ'be'yi inşâ etti ve orada yerleşerek yaşamaya başladı.

Hadisede görüldüğü gibi Adem (a.s.)'ın Cennet'ten çıkarılışının tek sebebi Şeytan değildi... Bunda, bizzat Adem (a.s.)'ın hatasının, yâni günâhının da payı büyüktü. Nitekim bu hadisede tek suçlu Şeytan olsaydı, Allahu Te'âlâ da yalnız onu cezalandırırdı. Ama gördüğümüz gibi, Allah, Hz. Adem'i de cezalandırdı.

Burada esas üzerinde durulması gereken husus, Şeytan'ın düşmanlığını bilmesine rağmen,[24] onun telkinlerine kanan Adem (a.s.)'ın kendisine ve eşi Havva'ya yasaklanan ağacın meyvelerini yemeleridir.

Kur'an'da belirtildiği gibi,[25] Allah Adem'e ve eşine, Cennet'in bütün nimetlerini helâl kılmıştı. "İstediğiniz her şeyi, dilediğiniz kadar yiyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın!" demişti onlara... Cennet'in

24 Bk. K.K. Tâ-Hâ sûresi, 117-118.
25 Bk. Bakara sûresi, 35-36.

binlerce, belki milyonlarca olan nimetleri, neden onlara yetmemişti de; Allah'ın yasakladığı ağaca yaklaştılar? İşte mesele budur!

Allah (c.c) dileseydi, onlara o ağacın meyvesini de helâl kılardı. Fakat yüce Yaratıcı, bir meyveyle dahi olsa, kullarını imtihan ediyor: Acaba kendilerine helâl kıldığım binlerce nimete rağmen, kulum Benim rızamı unutur da, yasakladığım tek ağaçtan yer mi?.. İnsan, neden binlerce nimete kanaat etmiyor da, Allah'ın yasakladığı meyveye yanaşıyor? Şayet Allah, istisnâ ettiği bu ağacı da yasaklamasaydı, belki Adem ve Havva, o ağaca -diğerlerinden sıra bulup- hiç yanaşmayacaklardı bile... İşte, meselenin düğüm noktası budur: İllâ da haramdan yeme arzusu. Daha doğrusu, haramdan yiyerek, ebedileşme ihtirası.

Haram yeme ve haram işleme konusunda, Şeytan, bütün insanlığın atası olan Adem'e yaptığı gibi, her insanı teşvik etmekde, kedisine meyilli olanlarla işbirliği yapmaktadır. Ve Şeytan'ın, bunu yaparken de, bir tek yöntemi vardır: Teşvik ettiği haramı, güzel ve istikbâli parlak göstermek! Nitekim Adem (a.s.)'ı da öyle kandırdı: Yasak meyveden yersen, ebedi olursun! diyerek...

Yâni Şeytan, şöyle diyor Hz. Adem'e:

"Ey Adem, Allah siz insanları ölümlü yarattı. Belli bir müddet yaşadıktan sonra ölecek, toprak olacaksınız! Ancak size göstereceğim bir ağaç vardır ki, onun meyvesinden yerseniz, hiç bir zaman ölmez, ebedileşirsiniz! Çünkü bu ağacın adı, Şeceretu'l-Huld, yâni ebedilik ağacıdır. Bir defa ondan yediniz mi; hem ebedî olursunuz, hem de hiç bir zaman yıkılmayacak bir devlet sahibi olursunuz! Bu seviyeye de çıktınız mı; hiç kimsecikler size karışamaz, sonsuza dek, dilediğiniz gibi yaşarsınız!.."

Hz. Adem (a.s.), Şeytanın böyle güzelleştirdiği bir gelecek karşısında, Allah'ın emrini unuttu ve ikisi de yâni hem Adem babamız, hem de Havva anamız, o haram kılınmış ağaçtan yemeye başladılar...

Artık Şeytan'ın işi bitmişti... İnsanoğlunun atasını, Allah'a isyân ettirmişti.

Hz. Adem (a.s.) ve eşi, meyveyi yer-yemez, avret yerleri açıldı ve hemen ağaç yapraklarıyla örtünmeye başladılar. Rabbi'ne karşı böylece isyân eden Adem (a.s.) pişman olmuştu amma, iş işten geçmişti... Çünkü o ağaç onları, değil ebedileştirmek, bilâkis utanılacak bir seviyeye düşürmüştü.

Bu sûretle kendi emrini çiğneyen Adem ve Havva'yı, Allah cezalandırarak, dünyanın en ağaçsız, en kurak kayalıklarına, Mekke dağlarına atıverdi.

Halbuki Allah (c.c), onlara, Cennet'te acıkmamayı, susamamayı, güneş altında rahatsız olmamayı vâ'detmişti.[26] Ama onlar, Şeytan'ın aldatmasına kapıldılar ve Allah tarafından cezalandırılarak Cennet'ten kovuldular.

İşte bizler, o atanın çocuklarıyız. Tıpkı ona o ağacı yasakladığı gibi, bize de bazı şeyleri haram kılmıştır. Bu haramları yaparsak, onlar gibi, biz de Allah'ın cezasına uğrarız. Çünkü Şeytan, görevini bırakmadı.[27]

Her gün bizlere gelip şöyle diyor:

"Aman, çocuklarınızı Müslümanların okullarına değil, yabancıların okullarına koyun ki, ileride iyi para kazansınlar! Kız çocuklarınızın başörtülerini açmaları isteniyorsa, açın! Zaman sana uymuyorsa, sen zamana uy! Dünyayı sen mi kurtaracaksın? Onun için Allah'ın dinine saldırıldığını görsen de, -kendi menfaatın açısından şimdilik

26 Bk. K.K. Tâ-Hâ, 117-119.

27 Bir Fransız yazarın, bir romanının adı çok ilginç: Şeytan Emekli Olmaz!

sesini çıkarma! Bir makam elde edinceye kadar konuşma; hatta namazını bile, kimse farkına varmayacak şekilde, imâ ile kıl!.. Etliye, sütlüye karışma... Sana ne insanların ezilmişliğinden, sürünmelerinden, bin bir çeşit insan canavarı tarafından sömürülmelerinden köleleştirilip, ellerinden şahsiyetlerinin alınmasından... Zulmü ve zulmedenleri görme!.. İnsanlara zulmedildiğini görünce, görmezlikten gel ki seni de o zihniyette sanmasınlar!... Ara sıra da olsa, Allah düşmanlarının toplantılarına katıl ki, seni kendilerinden bilsinler ve seni üst makamlara getirsinler!...”

İşte Şeytan’ın günümüzdeki bu telkinleri, Adem (a.s.)’a yapılan telkinlerin aynısıdır. Şu farkla ki, biz insanlar, Cennette değil, dünyada yaşıyoruz.

Dünya, Cennet gibi değil. Allahu Te’âlâ, Cennette işlenen bir günâhı hemen cezalandırıyor; dünyada ise durum farklıdır: Allah, kendisine karşı işlenen günâhlara karşı, dilerse dünyada cezasını verir; dilerse hesap günü dediğimiz Ahiret gününde... Veya her ikisinde de cezalandırır günâhkâr kulunu... Ama her hâl u kârda bunu yapıyor. İnsanlara zulmeden zalimlerin, yaptıklarının yanlarına kâr kalmayacağını onlara hatırlatmak için şöyle buyuruyor:

“Sakın, Allah’ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor.”[28]

Adem (a.s.)’ı ise, cezasını öne alıp, Cennette cezalandırdı ve yeryüzüne, yâni dünyaya attı; onun için Mekke vadisini uygun buldu.

Adem (a.s.)’ın ölümünden sonra bir müddet hayatiyetini koruyan Kâ‘be, daha sonra tabii afetlerden dolayı yıkılmış ve daha sonraki devirlerde de Hz. İbrahim (a.s.) Mekke’ye gelerek onu yeni baştan inşâ etmiştir.[29]

28 K.K. İbrahim sûresi, 42.
29 Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, s. 37.

Câhiliye Döneminde Mekke'de Hayat

Tarihlerin bize verdiği bilgilere göre, Mekke'ye yerleşen Hz. İbrahim'in oğlu İsmail (a.s.)'la, özellikle Zemzem Kuyusu'nun orada bulunmasından dolayı bir yerleşim merkezi, önceleri bir köy sonraları bir kasaba niteliğinde büyüyen Mekke, çeşitli kabilelerin, ticaret kervanlarının, Kâ'be'yi ziyarete gelen yabancıların uğrak yeri olmuş, zaman zaman da Zemzem Kuyusuna sahip olma hırsından dolayı savaşlar olmuştur.

Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'den sonra, yukarıda dediğimiz gibi zaman zaman savaşlara sahne olan Mekke şehri, Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğumuna gelinceye kadar çok el değiştirmiş; dînî ve sosyal yapısında, oraya hâkim olan güçlerin arzuları doğrultusunda bir çok değişikliğe uğramıştır.

Bazan Mekke'yi herhangi bir Arap kabilesinin idâre etmesine karşın, oranın otoritesini ele geçiren ve insanları idâre eden müstakil ailelerin de olduğunu yine tarih kitaplarından öğreniyoruz.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğumu sırasında ise, daha öncekilere ve hatta daha sonrakilere nazaran çok değişik bir idâre tarzı uygulanan Mekke'de, ne krallık, yâni monarşi, ne de bugün anladığımız mânâda bir demokrasi vardı.

Aslında, o günün Mekke'sini anlatmaya çalışırken bugünün kavramlarını kullandığımızda zorluk çekiyoruz. Çünkü o günkü Mekke Şehir devletinin, bugünkü dünyamızda hiç bir modelini bulamıyoruz. Bütün sistem ve rejimler içiçeydi âdetâ.

İşte, Hz. Muhammed (s.a.s), böyle bir idari sistem arzeden Mekke devletinde doğup, kendisine Peygamberlik verildikten sonra ilk mücâdelesini de orada verdiği için, bu Devletin dînî ve sosyal yapısını, Hz. Muhammed (s.a.s)'in İslâm'ı tebliğ şartları açısında bilmemiz gerekir.

Mekke, yüzölçümü üç milyon kilometre kare olan Arabistan Yarımadasının en eski yerleşim merkezidir. İslâm öncesi Mekke'sinde, insanlar hayvancılık, fakat daha ziyâde ticaretle geçiniyorlardı. Fakat arazi yapısı çok kıraç olduğundan, yapılan hayvancılığın da fazla bir önemi yoktu. Daha ziyâde Mekke dışında yaşayan Bedeviler süt, yağ, et gibi ürünleri Mekke'ye getirir, bunun ticaretini yaparlardı. Onun için Mekke'de ticaret, hayvancılıktan daha önde geliyordu. Ayrıca çok sayıda Mekkeli, geçimini avla sağlıyordu. Meselâ Hz. Peygamber (s.a.s)'in amcası Hamza, Mekke'nin meşhur avcıları arasında,[30] belki de en başta geleni sayılıyordu.

En çok avlanan hayvanlar, gazel, karaca, zebra ve devekuşu gibi çöle alışık ve kurak arazilerde yaşayabilen av hayvanlarıydı. Çünkü Mekke civarındaki bölgelere çok az yağmur yağıyor; böyle olduğu için de ancak küçük çalılar ve yeşilliği yok denecek derecede az çöl bitkileri yetişiyordu.

Diğer bölgelerdeki Araplar gibi, Mekkeliler de aşiret ve kabileler hâlinde yaşıyorlardı. Ve aşiretçilik, âdetâ kanunlarla yürütülüyormuş gibi, disiplinli ve prensipli idi.

30 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 292.

Aşiret Reisi ya da "Seyyid"

Her aşiretin, çoğu kez aşiretin bireyleri arasından seçilen bir reisi olurdu. Zaman zaman riyâsetin babadan oğula geçtiği durumlar da oluyordu. Sıradan olan aşiret reislerine "Seyyid", büyük kabile reislerine ise "Melik" denirdi.[31] Aşiretin reisi, seçilsin veya seçilmesin; ancak aşiret kendisini kabul ettikten sonra Seyyid olabileceği gibi, yapacağı tasarruflarda da aşiretin onayı şarttı.[32]

Seyyid, aşiretin bütün işleriyle ilgilenir, savaşta ve barışta onu temsil eder, onun adına kararlar verirdi. Seyyid, aynı zamanda aşiretin dînî lideri sayılıyordu. Fakat iki yönlü olan bu liderlik, Roma'da olduğu gibi, Kral-tanrı şeklinde değil de, Bilge Din Adamı-Reis şeklinde oluyordu. Yâni aşiret reisi dînî temsilci olması itibariyle tanrı değil, sadece manevi bir "Şeyh" konumundaydı. Roma'da ise Kral'ın dînî tasarrufları, tanrı tasarrufları gibi addediliyordu.

Aşiretler arası bütün ilişkilerde, reisler kendi aşiretlerini temsil ediyor, onlar adına karar veriyorlardı.

Ayrıca aşiretler arası veya aşiretler üstü reisler de vardı ki, bunlara *"Hakim"* ya da çoğul şekliyle *"Hukkâm"* deniliyordu. O dönemde, Hz. Peygamber (s.a.s)'in dedesi Abdulmuttalib, Harb b. Umeyye, Abdullah b. Cud'an, el-Velid ibnu'l-Muğire gibi kimseler bu *"Hukkâm"*dandı.[33]

Aşiret reisi her Seyyid'in, kendine özgü şâiri, ya da şâirleri vardı ki, şiirleriyle onu düşmanlarına karşı savunan, etrafta olup biteni mısralarında dile getirip, aşiret bireylerine bilgi veren "medya"sı durumundaydılar.

31 Amr b. Kulsum, *Mu'allaka*, beyit: 29-30(Bk. *Yedi Askı,* terc: Şerefeddin Yaltkaya, İstanbul, 1943, s.41.)

32 Sarwat Anis Al-Assiouty, *Jésus le Non-Juif*, Paris, 1987, s.41.

33 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 258.

Milâdi VI. Yüzyıl dünyasının her tarafında olduğu gibi, Mekke'de de aşiretin bireyleri, hür ve köle olmak üzere ikiye ayrılıyordu.

Hür olanlar, aşiretin normal insanları durumundaydılar. Bunlar, aşiret reisinin uzak veya yakın akrabalarıydılar. Aşiretin diğer hür bireyleri ise, şöyle ya da böyle yine aşiret reisine bağlıydılar.

Aile Yapısı

Mekke'de ve genel itibariyle bütün Arap yarımadasında aile, toplumun çekirdeğini oluşturuyordu. Pederşâhî/babaerkil bir sistemin uygulandığı Arap ailesinde, baba ailenin bütün sorunlarından mesuldü. Ailenin geçimini o sağlar, aile bireylerinin bütün ihtiyaçlarını o temin ederdi.

Bu dönemde çok evlilik sıradan bir âdet olduğundan, bütün aile reisleri, birkaç kadınla evliydi. Hıristiyan ve Yahudilerde de bu konuda herhangi bir sınırlama olmadığından, Hıristiyan ve Yahudi erkekleri de çok kadınla evleniyorlardı. Fakat İslâm gelince, ilk defâ evlilik dört kadınla sınırlanmış oldu.[34] Hatta hakları korunamayacak olursa, bir kadınla evlilik tavsiye edildi.[35]

O dönem anlayışına göre erkeğe nazaran kadının değeri az olduğundan, Araplar kız çocuklarını sevmezler; bunlardan dilediklerini, küçük yaşta, hatta diri diri toprağa gömer öldürürlerdi. Bazısı, kız çocuklarından utandığından, bazısı da besleyememe korkusundan onları öldürürdü.[36] Kız çocuklarını öldürme işi de değişik şekillerde uygulanıyordu. Bazan çocuk 5-6 yaşlarına geldiğinde babası ya da annesi onu gezdirmeye götürüyormuş gibi yapar ve onu Mekke dışına çıkararak, kazdığı bir çukura gömer, sonra da evine dönerdi. Bazen de

34 K.K. Nisâ sûresi, 3.
35 K.K. Nisâ sûresi, 3.
36 Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, 1970, VIII, 5604.

anne doğum yapacağı zaman, daha önce hazırlatılmış bir çukurun yanına gider, orada doğumunu yapardı. Şayet doğan çocuk kız ise, onu hemen o hazır çukura gömer, sonradan evine dönerdi. Doğan çocuk erkek ise, onu alıp eve getirirdi.[37] Bu insanlık dışı âdet oldukça yaygın olmasına rağmen, buna karşı çıkanlar da vardı. Nitekim o dönemin meşhur şâirlerinden Ferazdak'ın dedesi Sa'sa'a, kendi malından fidyeler vererek, bu zavallı kız çocuklarını kurtarırdı.[38]

Maalesef bu iğrenç uygulama İslâm'ın gelişine kadar devam etmiş ve gelen Kur'an ayetleriyle yasaklanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.s), insanlık tarihi için yüz karası olan bu âdeti kötüleyince, sahabeden Kays b. Asım adında biri ona gelerek, *câhiliye* döneminde sekiz kız çocuğunu diri diri toprağa gömdüğünü söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s), öldürdüğü her kız çocuğu üzerine bir kurban kesmesini söyledi. Kays, koyunu olmadığını, develeri olduğunu söyleyince Resûlullah (s.a.s), "her birisi için bir deve kes!" diye emir verdi.[39] Diri diri toprağa gömülen bu kız çocuklarına, *"mev'ûde"* deniliyordu. Nitekim bu tabir Kur'an'da da bu şekilde geçmektedir. Ve bu çirkin âdeti anlatan Kur'an ayetleri, hareketin dehşetini vurgulamak için çok çarpıcı bir üslup kullanmaktadır. Kıyamet'in o korkunç gününde, herkese karşılığını görmek üzere amelleri yâni dünyada iken yaptıkları gösterildiğinde, bu şekilde öldürülmüş *"mev'ûde"*lere de, onları öldürenlerin huzurunda, hangi günâh karşılığında öldürüldükleri sorulacaktır. Ve başörtülerini taktılar diye okullara kabul edilmeyip hayatları söndürülen kızlara da, onlara bu cürmü irtikâb edenlerin huzurunda aynı soru sorulacaktır. İşte Kur'an o dehşet ânını şöyle anlatıyor:

37 Ayrıntılar için bk. Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* VIII, 5603 vd.
38 Elmalılı, a.g.e. s. VIII, 5604.
39 Elmalılı, a.g.e. s. VIII, 5604.

"Güneş katlanıp, dürüldüğünde,

Dağlar (yerlerinden sökülüp), yürütüldüğünde,

Gebe develer salıverildiğinde,

Vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde,

Denizler kaynatıldığında,

Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde,

*"Mev'ûde"*ye, hangi günâhtan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda,

(Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında,

Gökyüzü yüzülüp, alındığında,

Cehennem tutuşturulduğunda ve Cennet yaklaştırıldığında,

(İşte o zaman) kişi neler getirildiğini öğrenmiş olacaktır."[40]

Kölelik

Kölelere gelince, o dönemin bütün ülkelerinde olduğu gibi, insanların en çok ezilen sınıfını teşkil ediyorlardı. Hattızatında onları bir "sınıf" olarak tanımlamak bile doğru değil. Çünkü onlar, insan değil, doğrudan doğruya eşya olarak kabul ediliyor; kendilerine ona göre muamele ediliyordu.

O günkü dünya şartlarına göre köle, devletlerin, hatta aşiretlerin en büyük gelir kaynaklarından birini teşkil ediyordu. Çok köle sahibi olmak, aynı zamanda zenginlik alametiydi.

Kölelerin, Batı'da Roma veya Uzak Doğu'daki Çin imparatorluklarında statüsü ne ise, *Câhiliye* Dönemi Mekke'sinde de aşağı yukarı aynıydı.

Ne zaman ve nasıl konduğu kesin olarak bilinmeyen "uluslararası kölelik kanunu"na göre köle, insan değil, evin sıradan eşyaları

40 K.K. Tekvîr sûresi, 1-14.

arasında addedilen bir nesneydi. Dolayısiyle "Efendi", tarlası ya da koyunları üzerinde nasıl bir tasarruf sahibi idiyse, köleleri üzerinde de aynı tasarrufa sahipti. Çünkü koyun, ya da deve sürüleri gibi, köleler de sermaye sayılıyordu. Böyle olduğu için de, evin büyüğü öldüğünde, tıpkı diğer eşyalar gibi, köleler de geride kalanlara miras olarak kalırdı. Hayvanlar dağlandıkları gibi, köleler de, dağlanarak, kölelikleri tescil edilirdi. Eski Yunan'da ise, köleler, dağlama ile beraber, hayvanlar gibi, "ayaklarından tutulanlar" diye tanımlanırlardı.

"Efendi", yâni kölelere sahip olan *"hür"*, kölelerinin hayatı ve ölümleri üzerinde, tartışmasız tasarruf sahibiydi. İnsan sınıfına konmadıkları için, kendilerine zulüm edildiğinde, onların "insan" olarak haklarını korumak diye bir şey de olamazdı. Onun için köle, efendisine karşı sürekli bir korku içerisindedir. Ne zaman ve kime satılacağını bilemez. Teşebbüs ettiğinde, öldüresiye işkence gördüğü için, kaçmayı aklından bile geçiremez. Bu sebepten dolayı firar olayları çok nadirdi. Roma'ya karşı isyan eden kölelerin başını çeken Spartacus'la birlikte giden kölelerin tamamı katledilmişlerdir ki, bu, tarihteki son köle ayaklanması olmuştur.

Köleler, efendilerinin kapris ve ihtiraslarına teslim olmuş, bilmeden irtikâp ettikleri en küçük bir hatadan -meselâ misafirlerin yanında öksürme, ya da aksırma gibi-, dolayı işkence görür, bazen de öldürülürler. Efendi isterse, kadın kölesini zinâ yapmaya zorlar, ya da dilediği erkeğe takdim ederdi. Bu takdim edilişte ise, kadının asla bir seçim hakkı da olamazdı. Günümüzün *"medeni"* toplumlarında, kadınlara rağmen kadın ticareti yapıldığı ve çoğu kez bu gibi kadınların, istekleri dışında meslek icrâ ettikleri gibi, Câhiliye döneminde de kadınlar, efendilerinin ihtiraslarına kurban edilip gidiyorlardı. Bu iğrenç ihtiras kurbanı zavallı kadınlar yorucu bir günün sonunda

efendilerine yeterli miktarda kazanç getiremeselerdi, efendileri onları gece boyunca da çalışmaya zorlardı. Abdullah b. Ubey b. Selul, Musayka adındaki kadın kölesine işte böyle davranıyordu.[41]

Hâl böyle olunca, *Câhiliye* Döneminde köle ticareti de büyük önem arz ediyordu. Köle alışverişini kendilerine iş edinmiş bir çok tüccar vardı.

Köleliğin en büyük kaynağı, kabileler, ya da devletler arasında yapılan savaşlardı. Bu savaşlarda esir edilen erkekler, kadınlar, çocuklar, hemen "köle" statüsüne geçirilip, alınlarına özel bir dağlama yapılarak, kölelikleri tescil edilirdi.

Savaşlarda öldürülenlerin, ya da esir edilenlerin sayısı bazan öyle kabarık oluyordu ki, köle sayısı, hürlerin sayısını geçiyordu. Kral Sezar'ın komutasında yapılan meşhur Gaules savaşında bir milyondan fazla insanın öldürüldüğü, bir o kadarının da esir edildiği rivâyet edilmektedir.[42] Sezar'ın, Pompe ile yaptığı savaştan sonra, öldürülen binlerce insanların cesetlerinden bir dağ yapıp üzerine çıktığı dehşeti de, kezâ tarih kitaplarında yer almaktadır.[43]

İdâre

Câhiliye döneminde, bütün Arabistan Yarımadasında olduğu gibi, Mekke Devleti'nde de aşiret reisleri idâreyi elinde bulunduruyorlardı. Düşmanla savaş ya da barış yapmayı, aşiretin ya da aşiretlerin sosyal sorunlarını, aşiretler arası siyasi ve sosyal bunalımların tamamını, bu aşiret reisleri düzenliyor, problemleri onlar çözüyorlardı. Bazan

41 Taberi'den naklen, Sarwat Anis Al-Assiouty, *Jésus le Non-Juif*, s.29.

42 Plutarque'tan(César) naklen, Sarwat Anis Al-Assiouty, *Jésus le Non-Juif*, s.33.

43 Lucain'den(Guerres civiles, VII, 721-722.) naklen, Sarwat Anis Al-Assiouty, *Jésus le Non-Juif*, s.34.

da bu aşiret reisleri, kendilerinden daha zengin ve daha güçlü olması hasebiyle, bir reisin idâresi altında toplanırlardı.

Senelerce Mekke'nin tasarrufunu elinde bulunduran Huza'a Kabilesi, yapılan savaşta Kureyş'e yenilince, Mekke'yi terk etti ve Mekke'nin idâresi Kureyş'e kaldı. Huza'a'yı yenip Mekke'ye hâkim olan bu kabileye neden Kureyş denildiği konusunda çok değişik rivâyetler anlatılmıştır. Deniliyor ki, aslında bu kabileye Kureyş denmesi, onun Mekke'yi Huza'a'dan geri almasıyla başlar. Her hâlukârda biz daha fazla teferruata girmeyi zâid buluyoruz.[44]

Kureyş'in meşhur lideri Kusay, kendi hasmı olan Huza'a kabilesini yenip Mekke'den çıkardıktan sonra, Mekke'nin idârî müesseselerinin çoğunun tasarrufunu eline aldı. Hicâbe, yâni Kâʿbe'nin anahtarlarının elinde bulunduğu müessese; Sikâye, yâni Mekke'nin su işleri; Rifâde, yâni gelen yabancılara gıda yardımı yapan, onlara ziyâfetler veren müessese; el-Livâ, yâni sancaktarlık ve nihâyet üyeleri seçilmeyen ve fakat Büyük Reis Kusay tarafından tayin edilen Nedve,[45] ya da parlamento. Kusay, Kâʿbe'nin tam karşısında, devletinin işlerini yönetecek olan bir makam yaptırdı ki, adına *"Dâru'n-Nedve"* denen bu makamın kapısı Kâʿbe'ye doğru açılıyordu,[46] Kureyş'in bütün meseleleri *Dâru'n-Nedve*'de görüşülüyordu. Bir kadın ya da erkek evlendiğinde, aşiretlerini ilgilendiren bir mesele üzerinde görüşme yapıldığında, savaş sancağı birine teslim edildiğinde, bir câriyeye zırh giydirilmeye karar verildiğinde, bütün merasimler burada yapılırdı.[47] Mekke'nin ileri gelen birkaç aşiret reisi *Dâru'n-Nedve* toplantıla-

44 "Kureyş" kelimesinin menşei ile ilgili ayrıntılar için bk. Suheylî, *er-Ravdu'l-Unuf*, I, 394.
45 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 125.
46 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 125.
47 İbn Hişâm, *Sîre*, I,125.

rına katılır ve Mekke'de yaşayan insanların her türlü yaşamları hakkında kararlar alırlardı.

Mekke Devleti, idâresinin zamanlamasını da, *"Nesî Takvimi"*ne göre ayarlardı. Fakat dînî konularda, Hz. İbrahim zamanından kalma âdetlerle ve zaman ayarlamalarıyla ibâdetlerini yaparlardı. Buna göre dört tane *"Haram ay"* vardı ki bunlar, *Zilkâde, Zilhicce, Muharrem* ve *Receb* aylarıydı. Fakat bu sisteme göre, her sene aylar mevsimlere göre değiştiğinden, bu Mekkelilere zor geldi. Çünkü onlar her sene Hacc ibâdetinin aynı mevsime gelmesini istiyorlardı. İşte bunun için, yeni bir takvim şekli uydurdular ki, buna göre, ayların günlerini geciktirerek yeni ayarlamalar yaptılar. İşte bu haram ayları geciktirme işine "nesi"[48] denir. Bu takvim şekli, İslâm gelinceye kadar devam etti ve "Nesî, sadece küfürde bir artıştır. Kâfir olanlar, onunla sapıtırlar. Allah'ın haram kıldığının sayısını bozmak ve O'nun haram kıldığını helâl kılmak için (haram ayını) bir yıl helâl sayarlar, bir yıl da haram sayarlar. (Böylece) onların kötü işleri kendilerine güzel gösterilmiştir. Allah kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez"[49] âyet-i kerimesiyle yasaklandı.

Tarih Odaları

Dînî açıdan *Câhiliye*'yi yaşamalarına rağmen, Mekkeliler oldukça kültürlü idiler. Özellikle Arap şiiri ve edebiyatı, fevkâlâde ilerlemişti. Hatta bunun için yarışmalar düzenleniyor; dereceye giren şiirler, bir kâğıda yazılarak Kâ'be'nin duvarına asılıyordu ki, bunlara, "askı" anlamına gelen, *"Muallaka"* adı veriliyordu. Kâ'be'ye asılan bu şi-

48 "Nesî" takviminin ayrıntıları için bk. *Nizâmu'n-Nesii inde'l-Arab kable'l-İslâm,* (Anonim), Mektebetu'l-Hancî, Mısır, 1935; İhsan Süreyya Sırma, *İslâm ve Tarih*, İstanbul, 1995, s. 21 vd.

49 K.K. Tevbe sûresi, 37.

irlerin en ünlüleri, *“Mu’allakâtu’s-Seb’”* denen *“Yedi Askılar”*[50]dır. Yarışmaya girmeden önce, bu şiirler, bir nevi kültür odaları olan mahallerde okunur, üzerinde değerlendirilmeler yapılır, edebiyat eleştirileri düzenlenirdi.

Herhangi bir kabilede mâhir bir şâir temâyüz ettimi, kabile hemen onu sahiplenir ve Mekke’de kurulan fuarlarda ve Hacc mevsiminde onu tanıtarak şiirlerini dinletirdi. Bu şekilde takdim edilen şâirleri, bütün kabile yetkilileri dinler ve bu onların kabilesi için bir şeref, bir övünç vesilesi olurdu.[51] *Câhiliye* dönemi Araplarında, şiir onların her şeyiydi. Onunla birbirleriyle mücâdele eder, onunla birbirlerini hicvederlerdi. Şiir, bir bakıma onların medyasıydı da... Onunla üstünlükler dile getirilir; onunla karşı tarafın ayıpları dile getirilirdi.[52] Tarih ve eski günlerinin çoğunu da şiirle terennüm ederlerdi. Bu dönemin ünlü şâirlerinden bir kısmı İslâm dönemine yetişti ki, bunlara *“Muhadram”*[53] denir.

Aralarında, Umru’l-Kays, Ziyâd b. Muaviye, Zuheyr b. Ebi Selmâ, el-E’şâ vs. gibilerin de bulunduğu o dönem şâirlerinin büyük bir listesi, Ya’kûbî’nin *Tarih*’inde[54] geçmektedir.

İşte bu odalarda, aynı zamanda eski Arap tarihi anlatılır; özellikle çok seyahat eden Mekkeliler, gittikleri yerlerin tarihlerini anlatırlardı. Gerek Arapların, gerekse diğer milletlerin tarihlerinin öğretildiği bu sohbetlere, *“Eyyâmu’l-Arab”* (*Geçmiş Arap Günleri*) denirdi. Tarihçi İbnu’l-Esîr, bu tarihî kıssalara ait uzun ve güzel bilgiler vermektedir.[55]

50 *“Mu’allakâtu’s-Seb’”* hakkında bilgi için bk. İmriül Kays, *Yedi Askı*, tercüme, Şerefeddın Yaltkaya, Maarif Matbaası, İstanbul, 1943.

51 Ya’kûbî, *Tarih*, I, 262.

52 Ya’kûbî, *Tarih*, I, 262.

53 Ya’kûbî, *Tarih*, I, 262.

54 I, 262-269.

55 Ayrıntılar için bk. İbnu’l-Esîr, *el-Kâmil*, I, 502 vd.

Ticaret Fuarları (Esvâku'l-Arab)

Câhiliye dönemi Arapları, senenin belli mevsimlerinde, daha önce belirledikleri yer ve tarihlerde fuarlar kurar, o fuarlarda ticaret yaparlardı. Bu fuarlarda mutlaka her türlü can ve mal güvenliği sağlanırdı.[56] Sayıları on kadar olan bu fuarların her birinden belirli kabileler sorumluydu. Meselâ *Dumetu'l-Cendel Fuarı*'ndan Ğassan ve Kelb kabileleri mes'ul idi. Sorumlu kabilelerce bütün güvence sağlanmasına rağmen, bazı kötü niyetliler olmuyor değildi.[57] İşte bu kötü niyetlilere mani olmak için de, bazı kabileler özel olarak görevlendirilirdi.[58]

Mekke Şehir devletinin kendine özgü bir idâre tarzı vardı. Bu küçük şehir devletini belli bir kral veya devlet reisinden ziyade bazı müstakil bakanlıklar idâre ediyordu. Bunların bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

Sikâye (Su İşleri)

Mekke Devletinin en hayati bakanlığı, bu bakanlıktı. Zemzem Suyu'nun tasarrufunu elinde bulunduran bu müessese, dışarıdan Mekke'ye gelen hacıların su ihtiyaçlarını karşılıyor; bunun karşılığında hiçbir ücret de alınmıyordu. Zemzem Suyu'nun tasarrufu zaman zaman el değiştirmiş, bu bakanlığı eline geçiren aile, ya da kabile, öneminden dolayı şerefyâb olmuştur.

"Sefîr-münafir" (dış ilişkiler), *"Sidâne"* (Kâ'be perdedarlığı), *"Rifâde"* (mali işler), *"Kiyâde"*[59] (Sancaktarlık ve askeri işler), *"Nedve"*[60] (bir nevi Bakanlar Kurulu) ve *"Me'âkil"* (sigorta işleri), gibi idari müesseselerdi.[61]

56 Ya'kûbî, *Tarih,* I, 270.
57 Ya'kûbî, *Tarih,* I, 270-271.
58 Ya'kûbî, *Tarih,* I, 271.
59 Buna el-Livâ da deniyordu. Bk. İbn Hişâm, *Sîre,* I, 125.
60 Bk. İbn Hişâm, *Sîre*, I, 125.
61 Geniş bilgi için bkz. Ezrakî, a.g.e.

Aslında bu idari müesseselerin hepsi de, dolaylı veya dolaysız olarak Kâ'be'yle yâni dinle ilgiliydiler.

Genellikle ticaretle uğraşan Mekke şehir devleti, komşu devletlerle de ticari ilişkiler içerisindeydi. Mekke'liler, yazın ve kışın olmak üzere ticari sefere çıkarlardı ki bu konuda Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Kureyş'in, yaz ve kış (ticarî) yolculuklarında uzlaşması ve anlaşması sağlanmıştır. Öyleyse kendilerini açken doyuran ve korku içindeyken güven veren bu Kâ'be'nin Rabbine kulluk etsinler."[62]

Mekke Şehir devletinin bu komşu devletlerinden büyük olanları vardı; küçük olanları vardı... Bunların en büyükleri İran ve Bizans İmparatorluklarıydı. Bu iki devlet devamlı savaş halinde olup, birbirleriyle rekâbet ediyorlardı. Bu rekâbetin temelinde sömürü vardı. Her ikisi de sömürgelerini genişletme çabasındaydılar. Ve bu çabalarının altında; binlerce, belki milyonlarca insan eziliyordu. O zamanın süper güçleriydi bunlar... Bunun içindir ki, Hz. Muhammed (s.a.s) İslâm'ı tebliğ etmeye ilk başlayınca, muhataplarına şöyle seslenecektir: 'Lâ ilâhe illallah, Muhammedun Resûlullah' deyin, Bizans ve İran'ın sarayları yıkılacaktır."

Demek ki bu iki devlet insanları eziyor ve Hz. Muhammed (s.a.s), bu sömürüden kurtulmanın hedefini, yâni sömürü altında ezilmemenin yolunu gösteriyordu ki, o yol İslâm'dı...

Uzak Doğu'da değişik hânedanlarla insanları ezmekte olan Çin imparatorluğu bir yana bırakılacak olursa, o dönem emperyalizminin, Çin'e göre Batı'daki, yâni Asya, Avrupa ve Afrika'daki temsilcileri, Bizans Rum İmparatorluğu ile, İran Sasani İmparatorluğu idi.

62 K.K. Kureyş sûresi, 1,4.

Milâdi 7. yüzyılın bu iki süper devleti, menfaatleri uğruna zaman zaman çatışmakta, hatta savaşmaktaydılar.

Bu iki sömürücü devletin tebaalarını teşkil eden milletler, tıpkı Firavun döneminde olduğu gibi, sindirilmiş, uydulaştırılmış ve krallarının, ya da şahlarının uğruna canlarını her an ölüme atabilecek şekilde eğitilmiş, yâni köleleştirilmişlerdi.

Dünya borsası bu iki süper devletin elinde bulunduğundan, sadece İran ve Bizans dinarları geçerliydi ticaret pazarlarında... Uydu devletlerin hemen hepsi, bu iki *"Efendi"* devletin kur ayarlamalarına tabiydiler. Bu günün *"Dolar"* ve *"Euro"* hegemonyalarını, o gün için İran ve Bizans dinarları ellerinde bulunduruyorlardı.

İran ve Bizans devletlerine bağımlı durumda bulunan küçük ve de uydu devletlerden bir tanesi de Mekke şehir devletiydi ve o da İran ve Bizans paralarını kullanıyordu ticaretinde.[63]

63 İslâmdan önceki devir, yani câhiliye devri hakkında etraflı bilgi için bk. Cevad Ali, *Tarihu'l-'Arab Kable'l-İslâm*, Bağdad, 1951; Abdulmelik b. Kureyz el-Esma'î, *Tarihu'l-'Arab Kable'l-İslâm*, Bağdad 1959; Corci Zeydan, *Kitabu'l-Arab Kable'l-İslâm*, Mısır 1908; G.Ryckmans, *Les Religions Arabes préislamique*, Louvain, 1951; Jacques Ryckmans, *İnstitution Monarchique en Arabie Méridionale avant Islam* (*Mai'in et Saba*), Louvain, 1951.

Hz. Adem (a.s.)'la beraber, İslâm dini de yeryüzüne gelmiş ve Allah'ın emriyle binâ edilen Kâ'be'de O'na kulluk yapılmaya başlanmıştır. Adem (a.s.)'dan sonra Allah'a karşı olan kulluk sorumluluklarını unutan insanlığa, Allah, lutfundan yeni peygamberler göndermiştir. Fakat "zâlim ve câhil olan insan"[64] tekrar Allah'ı unutmuştur. Böylece Allah onlara son peygamberi de Mekke'de göndermiştir. Yukarıda Hz. Adem (a.s.)'ın ilk insan ve ilk peygamber olarak Mekke'ye gönderildiğini söyledik. Allah, son peygamberini de oradan seçti. Allah'ın irâdesi bu şekildeydi: İlâhî uyarının, insanlığı ilk ve son makamı Mekke oluyor. Orada başlıyor; çünkü ilk insan oraya indi; orada bitecek, çünkü son peygamber oradan çıkmıştır. Bu süreç, aynı zamanda insanlık tarihinin de grafiği olmuş oluyor.

Bu son Peygamberden sonra da, peygamber gönderilmeyeceğini, Allah şöyle buyuruyor.

"Muhammed, adamlarınızdan hiç birinin babası değildir. Fakat Allah'ın Resûlü ve Peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."[65]

İslâm, Allah'ın insanlar için seçmiş olduğu tek din ve tek nizamdır[66] ki, onun ilk çağrısı Adem (a.s.)'la Mekke'de başladı ve

64 K.K. Ahzâb, 72.
65 K.K. Ahzâb sûresi, 40.
66 K.K. Âl-i İmrân, 19.

son çağrısı da yine Mekke'de Hz. Muhammed (s.a.s) vasıtasiyle tamamlandı. Bu emri tebliğle görevlendirilmiş olan Hz. Muhammed (s.a.s) Mekke'de doğmuş, İslâm'ı tebliğinde de ilk muhatapları Mekkeliler olmuştur .

İslâm'ın hemen öncesine tekâbül eden bu dönemde Mekkeliler, daha önce İbrahim (a.s.)'dan aldıkları inanç sistemini, yâni Allah'a gerektiği gibi kulluk etmeyi unutmuşlar; kendi elleriyle yaptıkları put heykellerine veya resimlerine tapar olmuşlardır.

Muhtemelen Hz. İbrahim Mekke'ye geldiği zaman dahi, orada putlara tapıldığı emareleri görülmüş ve onun için Rabbine şöyle yalvarmıştı:

"Rabbim, demişti, bu şehri emniyetli kıl. Beni de oğullarımı da putlara tapmaktan uzak tut. Rabbim, çünkü o putlar insanlardan bir çoğunu baştan çıkardılar."[67]

Put deyince, sadece taşlardan yontulmuş, ya da bronzdan dökülmüş heykelleri anlamamak gerekir. Çünkü bunları salt heykel diye kabul edersek putun veya putların mahiyeti anlaşılmaz.

O halde put nedir?

Put, insanlara zorla kabul ettirilmek istenen ideolojilerin, dimağlardan silinmemesi, devamlı olarak onunla karşı karşıya kalınması ve bu ideolojilere sahiplenen imtiyazlı grubun, bu putlar vasıtasiyle elde ettikleri menfaatların, makamların kaybolmaması içindir.

Dolayısiyle her put heykeli, belli bir insanın, ya da grubun düşüncelerini simgeler. Put heykeline gösterilen saygı, putun temsil ettiği kimsenin düşüncelerine olan bağlılığın göstergesidir. Böyle algılanmayacak olursa; insanların bir demir parçası olan heykel önünde

67 K.K. İbrahim sûresi, 35-36.

saygıya durmaları ne ifâde eder? Kendi gururuna o kadar düşkün olan insan, cansız taş ve demirden yapılmış heykellere kulluk edip, saygıya durur mu?

Kendilerine saygıya durulan put heykellerinin zararları olmasaydı, Hz. İbrahim; *"çünkü o put heykelleri (esnâm) insanlardan bir çoğunu baştan çıkardılar"* demezdi.

Herkesten fazla Hz. İbrahim biliyordu ki put heykellerinin insanlara ne faydaları ne de zararları vardır. Nitekim onun, bu konuda kendi kavmiyle yapmış olduğu tartışma çok ilginçtir. Aynı zamanda, bu tartışma o kadar önemlidir ki, Allah'ın kitabında yer alıyor.

"İbrahim, babasına ve kavmine: "Siz nelere kulluk ediyorsunuz? Onlar da, "Put heykellerine (esnâm) kulluk ediyor ve devamlı olarak onların izinde gidiyoruz." (İbrahim): "Peki siz onlara (saygıya durup) yakardığınızda sizi duyuyorlar mı? Size bir faydaları, ya da zararları dokunuyor mu? Onlar da, "hayır biz, babalarımızı böyle yaparlarken gördük" dediler. (İbrahim): "Siz geçmiş atalarınızın, nelere kulluk ettiklerini, şimdi gördünüz mü?"[68]

Hz. İbrahim, onlarla bu şekilde konuşarak, heykellerin bir işe yaramadığını göstermek istiyordu. O zaman da insanın aklına, "kendilerinden ne bir fayda, ne de bir zarar gelmeyecekse, Hz. İbrahim bu put heykellerini neden kırdı?" suali geliyor...

Aslında Hz. İbrahim bu heykellerin şahsında, onların, sömürüye dayalı rejimleriyle, iktidarlarıyla mücâdele etmek istiyordu. Çünkü onlar, mutlu bir azınlık için, insanları ezen rejimlerini, resmi dinleri olan puta tapıcılıkla özdeşleştirmişlerdi. Daha doğrusu bu anlamdaki din, Marx'ın deyimiyle toplumları sömürmek için insanlara içirilen bir afyondu... Yâni batıl da olsa bu din, Devlet'in çıkarları için

68 K.K. Şu'arâ sûresi, 70-76.

vardı... Dolayısiyle Hz. İbrahim'in kırdığı heykeller, Devletin ideolojisini temsil ediyordu. İşte heykeller (esnâm) bu anlamda insanlara zarar veriyordu, onları baştan çıkarıyordu... Çünkü insanlar, o put heykelleriyle büyüleniyor, Devlet'e körü körüne tabi olan birer kul konumuna getiriliyorlardı.

Böyle değilse, Hz. İbrahim, hiç bir yararı veya zararı olmayan heykelleri kırarak neden başını derde soksun?

Fakat o; ateşe atılma pahasına, insanları köleleştirmiş, onları Nemrut gibi bir diktatöre bağımlı kılan rejimlerinin birer simgesi hâline gelmiş/getirilmiş heykelleri kırıyor ve onlarla alay etmek için de, "bu heykelleri en büyük olan falan heykel - İbrahim onu kırmayarak baltasını onun boynuna asmıştı,-[69] kırdı" diyor...

Hz. İbrahim (a.s.)'ın kavminden bazı akıl ve vicdan sahipleri, gerçekleri görüp, kabul ettiler hatta kendi kendilerine zalim olduklarını bile itiraf ettiler.[70] Fakat devletin adamları, çıkarlarını ve sömürüye dayalı rejimlerini tehlikede görünce olaya müdâhale ettiler ve gerçekleri görmeye başlayan halkı tekrar kandırarak Hz. İbrahim aleyhinde, *"rejim elden gidiyor!" "İbrahim vatan hainidir, bölücüdür!"* yaygaralarıyla suçlayıp, cezalandırılmasını istediler: Onu yakın ve ilâhlarınıza yardım edin![71]

Çağdaş kelimelerle ifâde edecek olursak rejimin adamları, yâni o dönemin *"kartel medyası"* konumunda olun şâir tellalları şöyle bağırıyorlardı:

"Aramıza bölücülük sokan İbrahim'i yakın! O vatan haini, gericidir, mürtecidir, yobazdır, çağdışıdır! O, heykellerimizi kırarak rejimimizi yıkmak istiyor! Bunun kökü mutlaka dışarıdadır. O dinimizi

69 K.K. Enbiyâ sûresi, 58.
70 Bk. K.K. Enbiyâ sûresi, 64.
71 Aynı sûre, 68.

yıkmak istiyor, İlâhlarımıza karşı geliyor, ilkelerimizi hiçe sayıyor!... Resmi dinimizi değiştirip, halkı anarşist yapmak istiyor! Rejimin bütün birimleri özverilerini bir araya getirerek korumalıdırlar heykellerimizi...”

Nitekim dediklerini yaptılar ve onlara “hâlâ Allah’ı bırakıp da size hiçbir şeyle ne fayda, ne de zarar veremeyecek olan put heykellerine mi kulluk yapacaksınız?”[72] diyen Hz. İbrahim’i ateşe attılar.

Bu heykeller bir zihniyeti temsil etmiyor idiyseler, Nemrut’un askerleri taş parçaları için neden Hz. İbrahim’i ateşe atsınlar? Nitekim günümüzde bile, dünyanın çeşitli yerlerinde; özellikle despot idâreleri ve dikta rejimleri yüzünden geri kalmış ülkelerde, heykel kıranları en ağır cezalarla cezalandırmaktadırlar... Heykel kırmayı önlemek için de, halkları aç olsalar bile, büyük masraflarla, sağlam ve kolay kolay kırılmayacak cinsten heykeller yaptırmakta ve bu heykelleri büyük merasimlerle halkın hizmetine -ibâdetine dememek için- açmaktadırlar. İnsan haklarının en çok ihlâl edildiği ülkeler, diktatörlerinin heykellileriyle bir yerlere varacaklarını sanan ülkelerdir. Aslında o heykelleri yapanlar da, bununla halka bir fayda gelmeyeceğini çok iyi biliyorlar. Çünkü onların maksat ve gayeleri, halkın refâh ve mutluluğu değil, kendi çıkarlarını sağlayan Efendilerinin iktidarlarının devamını sağlamaktır.

Ne var ki Hz. Muhammed (s.a.s)’in emir buyurduğu gibi, “zulüm devam etmez!” Bir gün gelir ki zulüm yıkılır ve insanlara o zulmü revâ görenler, hak ettikleri cezaya mutlaka kavuşurlar!..

Nitekim Nemrut devletinin adamları, Hz. İbrahim’i ateşe attılar amma, Allah kâfirlerin oyununu bozdu ve ateşe; “Ey ateş, İbrahim’e karşı serin ve selâmet ol!”[73] emrini vererek Hz. İbrahim’i korudu...

72 K.K. Enbiyâ sûresi, 66.
73 K.K. Enbiyâ sûresi, 69.

İşte Babilonya ve dünyanın diğer yerlerindeki putperestlik neyse, İslâm öncesi Mekke döneminin putperestliği de aşağı yukarı öyleydi. Ne var ki Mekkeliler, sayısız put heykelleri yanında, Allah inancına da sahiptiler...

Sakinlerinin ekseriyeti bu şekilde putperest olan Mekke'de, çok az sayıda Hıristiyan ve belki de tek-tük yahudi vardı.

Bunun dışında, kendilerine hanîf denen bazı insanlar da vardı ki, bunlar putlara tapmayan ve Allah inancına sahip kimselerdi. Bu hanîfler, Hz. İbrahim'in dininden olduklarını iddia eder ve onun dinini ararlardı.

Kur'an-ı Kerim de Hz. İbrahim'den hanîf diye bahsetmektedir:

"İbrahim ne yahudi, ne de bir Hıristiyandı. Fakat o, Allah'ı bir tanıyan "Hanîf", dosdoğru bir müslümandı. Müşriklerden de değildi O."[74]

Hanîf denen bu kimselerden en tanınmışları Ubeydullah b. Cahş, Osman b. Huveyris, Zeyd b. Amr gibilerdi. Varaka b. Nevfel'in de hanîf olduğu rivâyet ediliyorsa da, İbn Hişam O'nun, hayatının sonlarına doğru Hıristiyanlığı din olarak seçtiğini kaydediyor.[75]

Bu hanîflerin dışında kalanlar, yukarıda dediğimiz gibi, Mekke nüfusunun çoğunluğunu teşkil eden putperestler, yâni müşriklerdi.

Mekke'de Hz. İbrahim ve oğlu İsmail tarafından yeniden inşa edilen Kâ'be bulunmasına rağmen Mekkeliler zamanla puta tapar olmuşlar ve her kabile birer put sahibi oluvermişti. Araplar bu putlara kurbanlar keser, onlardan yardım umarlardı ki; bu putların en meşhurları *Hubel*, *Uzza*, *Lat*, *Menat* gibilerdi. Fakat Mekke'nin bu

74 K.K.Âl-i İmrân sûresi, 67. Hanif için ayrıca bk. K.K. Bakara sûresi, 135; Âl-i İmrân sûresi, 95; Nisâ sûresi, 135.

75 İbn Hişam, *Sîre,* II, 238.

putperestleri, taptıkları putların yanında, bir Allah kavramına da inanıyorlardı. Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle demektedir:

"Onlara sor: "Yer ve ondaki (bütün yaratıklar), kimindir?" "Allah'ındır" diyecekler." O halde iyiden iyiye düşünüp de ibret almaz mısınız?" de. "Yedi göğün Rabbi ve büyük arşın sahibi kim?" de. (Yine onlar) "Allah'ındır" diyecekler. Sen de şöyle de: Öyledir de (Allah'tan başkasına kulluk yapmaktan) sakınmaz mısınız?" Biliyorsanız söyleyin, her şeyin hükümrânlığı elinde olan, barındıran, fakat himâyeye muhtaç olmayan kimdir? De! "Allahındır" diyecekler. De ki: O halde nasıl olup ta böyle büyüleniyorsunuz?"[76]

Mekkeliler, Allah inancıyla beraber taptıkları bu put heykellerinin bir kısmını Kâ'be'ye, diğerlerini de başka yerlere yerleştirmişlerdi. Meselâ: Meşhur *Hubel* putu Kâ'be'nin içindeki bir kuyunun yanına yerleştirilmişti. Görülüyor ki İslâm'ın geldiği dönemde Allah'ın Evi (Kâ'be) ile put heykelleri içiçedir. Kâ'be, adeta put heykelleri ve resimlerle donatılmıştı. Hem Kâ'be'ye Allah'ın evi diyorlar, hem de Allah'ın evini put heykelleriyle, resimleriyle dolduruyorlardı.

Tarihçimiz Ezrakî'nin rivâyetine göre[77] Kâ'be'nin içinde ve dışında tam 360 tane put heykeli bulunuyordu. Bunların en büyüğü Hubel adındaki puttu. Mekkeliler, önemli bir işe başlamadan, yolculuktan dönünce veya yolculuğa çıkınca, Mekke şehir devletine ait tören ve merasimlerden önce Kâ'be'nin içindeki *Hubel Putunun* heykelini ziyaret eder, o puta bağlılıklarının ifâdesi olarak saygı gösterirlerdi.[78]

Hubel, Kâ'be'nin içinde bulunan putların en büyüğü idi. İnsan sûretinde olan Hubel, kırmızı akikten yapılmıştı.[79] Mekke'ye geti-

76 K.K. el-Mü'minûn sûresi, 84-89.
77 *Ahbâru Makka*, I, 121.
78 ay. es. I.117.
79 el-Kelbî, *Kitâbu'l-Esnâm*, s.103.

rildiğinde bir eli kırık olduğundan, Mekkeliler ona altından bir el yaptılar.[80]

Mekke Şehir devletinin putperestliği, o kadar değişikti ki; yukarıda zikrettiğimiz gibi, hem Allah'ı tanıyorlar, hem de put heykellerine tapıyorlardı. İşte bu şirk'ti, yâni putları Allah'a ortak koşmak.

Şirk

Şirk, Allah'ın en çok sevmediği ve de asla bağışlamadığı insan hareketi... Allah'ın yanında başka güçler tanımak, Allah'a inanmak ve fakat O'nu inkâr edenlerin hükümlerini inanarak kabul etmek ve onlara bile bile uymak. "Allah'a inandık" deyip, put heykelleri önünde saygıya durmak, secde etmek, eğilmek, onlar etrafında dönmek; o heykellerden medet ummak, onları ilhâm kaynağı saymak; güç ve ilhâmlarını Allah'tan değil, o put heykellerinden aldıklarını söylemek, Allah'ın emrettiği yolda değil, put heykellerinden veya Firavun gibi, Nemrut gibi putlaştırılmış şahıslardan umdukları ilhâmın izinde olmak...

İşte Mekke şehir devletinin Allah'a ortak koşması böyleydi... Şirk buydu... Yâni onlar Allah'ı inkâr etmiyor, hatta O'nun evi Kâ'be etrafında dolaşarak O'na ibâdet ettiklerini sanıyor ve fakat put heykellerine de aynı şekilde saygı gösteriyorlardı ki şirk buydu!...

Onların bu mânasız din tatbikatı hakkında Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Onların Beyt (Kâ'be) huzurundaki ibâdetleri, ıslık çalmaktan ve el çırpmaktan başka bir şey değildi."[81]

80 el-Kelbî, *Kitâbu'l-Esnâm,* s.103.
81 K.K. Enfâl sûresi, 25.

Mekkeliler, Kâ'be etrafında el çırparak, ıslık çalarak Allah'a kulluk yaptıklarına inanıyorlardı. Halbuki aynı Mekkeliler, kendi elleriyle yapmış oldukları put heykellerinin önüne bazı hediyeler koyarak onları da memnun etmeye çalışıp, onlara saygı duyarlardı ki, Allah'ın yasakladığı şey budur. Yoksa istisnâsız olarak bütün Araplar Kâ'be'yi Allah'ın evi olarak tanıyor, senede en az bir defa onu ziyaret etmeye gidiyorlardı.

Mekkeliler ise, günde en az bir defa, Kâ'be'yi ziyâret ederlerdi. Ayrıca, herhangi bir Mekkeli, seyahate çıkınca veya seyahatten dönünce, yahut önemli bir işe başlayınca, Kâ'be'yi tavaf ediyor ve orada bulunan put heykellerine de saygı gösteriyordu.

Kısaca Mekkeliler, bütün işlerine, put heykellerine saygıya durarak başlıyorlardı.

Bayramları, devletin ileri gelenlerinin put heykellerine saygı göstermeleriyle başlıyor, devletin en önemli işleri görüşülmeden, heykellere saygıya duruyorlardı.

Ülkenin milli şâiri seçildiğinde, nasıl bunun alamet-i farikası olan nişanını aldıktan sonra put heykeline gidip saygıya duruyorsa; ticarî ya da siyasî bütün kuruluşlar, önemli toplantılarından önce put heykellerine gidip saygıya durur, ondan sonra işlerine bakarlardı...

Adetâ put heykeli önünde saygıya durmadan, bir şey icrâ edilmezdi Mekke'nin şirk düzeninde...

Nitekim Hz. Muhammed (s.a.s) doğduğunda, dedesi Abdulmuttalib, Allah'a şükretmek için onu Kâ'be'nin içindeki Hubel putunun yanına götürüp, şiirler söyleyerek hamd ediyor ki, onun bu hareketi Hubel'i hamd etme ameliyesine karıştırdığı için şirkti.[82]

82 İbn Kesir, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, el-Kâhire, 1964, I, 208.

Abdulmuttalib şöyle diyordu:

Bana böyle güzel bir oğlan veren Allah'a hamd olsun;

Beşikte, büyük çocuklara efendilik yapan bu çocuğu,

En güzel erkâna sahip olan bu evde (Kâ'be'de) korurum.

Tâ ki onu gençlerin lideri ve yükseklere ulaşanı olarak göreyim!

Onu her türlü kötülükten, gözleri keskin kıskançlardan korurum.[83]

Kâ'be'ye konan ilk put heykeli, *"Hubel"* putudur[84]. Rivâyetlere göre,[85] Hz. İbrahim (a.s), Kâ'be'yi tamir ettikten çok sonraları dahi, Kâ'be'nin içinde ve dışında put heykeli yoktu. Başka bir deyişle Mekkeliler putçuluğu bilmiyor, putlara tapmıyorlardı.

Bilâhare Mekkelilerden Amr b. Luhay adında birisi, Şam ülkesinde,[86] el-Cezire bölgesine seyahate gitmişti. Orada putlara tapan bir kavimle karşılaştı ve onlara, taptıkları bu putların ne olduğunu sordu. Onlar da, taptıkları o putlardan yardım istediklerini, onlardan yardım gördüklerini, onlar vasıtasiyle yağmur duasına çıktıklarını ve yağmurun yağdığını söylediler. Bunun üzerine Amr b. Luhay, o putperestlerden, kendileri için de bir put istedi. Onlar da kendisine bir put heykeli verdiler.[87] O da, adı *Hubel* olan bu put heykelini Mekke'ye götürüp, Kâ'be'nin girişinde, sol tarafta bulunan kuyunun üzerine yerleştirdi.[88] Oysa Hz. İbrahim (a.s), bir buçuk metre (3 zirâ') derinliğinde olan bu kuyuyu, Kâ'be'ye verilecek hediyelerin konması

83 Ay. yer.
84 Ezrakî, *Ahbâru Makka*, I, 117.
85 Bk. Ezrakî, *Ahbâru Makka*, ay.yer.
86 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 254; es-Suheylî, *er-Ravd*, I, 350.
87 Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, *Kitâbu'l-Esnâm* (Putlar Kitabı), el-Kâhire, 1965, metin paragrafı no: 6.
88 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 254.

için yapmıştı.[89] Adına "el-Ahsef" de denen Hubel putuna, Araplar, "el-Ahşef" diyorlardı.[90]

Hubel heykeli, Kureyş'in en büyük putlarından bir tanesi olduğu gibi, Mekke'ye getirilen ilk put sıfatını da taşıyordu.[91]

Hubel denen put heykeline bu kadar önem verildiğini gören Mekkeliler, heykellerden medet ummaya başlayıp, her aileninki kendine özgü olmak üzere, kendilerini Allah'a yaklaştıracaklarına inandıkları put heykelleri yapmaya başladılar.[92] Böylece Mekkeli her ailenin evinde, taptıkları bir putları da oldu. Yolculuğa çıkacak olan bir Mekkeli, evinden ayrılmadan önce yaptığı en son iş, evinin putuna dokunmak ve ona tapmaktı. Yolculuktan döndükten sonra yaptığı ilk iş de, kezâ evinin putuna dokunup ona tapmaktı.[93]

Mekkelilerin bir kısmı put heykeli yapıyor, diğer bir kısmı da putuna ev yapıyorlardı. Tarihçi Suheylî, bu evler için *"Tevâğit"* (tağutlar) kelimesini kullanıyor. "Mekkeliler bu evlere Kâ'be gibi saygı gösteriyor, bu evlerin de perdedarları ve koruyucuları bulunuyordu. Onlara da hediyeler verilir, onlar için de kurbanlar kesilirdi."[94]

Hiç birine güç yetiremeyenler, Kâ'be'nin yanına bir taş koyup ona taparlardı. Uzaklarda olanlar ise, keza bir yere bir taş yerleştirip, *Harem*'deki gibi etrafında dönüyordu.[95] Mekkeliler put heykellerine *"sanem"* veya *"wesen"* diyorlardı. Suheylî'nin rivâyetine[96] göre ise,

89 Ezrakî, *Ahbâru Makka*, I,117.
90 Ezrakî, *Ahbâru Makka*, I, 117.
91 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 254.
92 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 255.
93 el-Kelbî, *Kitâbu'l-Esnâm*, metin paragraph no: 28; es-Suheylî, *er-Ravdu'l-Unuf*, el-Kâhire, 1967, I,355.
94 Es-Suheylî, *er-Ravdu'l-Unuf*, I, 355.
95 el-Kelbî, *Kitâbu'l-Esnâm*, s.33.
96 Bk. *Er-Ravdu'l-Unuf*, I, 357.

put heykelleri taştan yapılmış iseler, bunlara “sanem”; taştan başka bir maddeden, meselâ bakırdan yapılmışsalar, onlara da “wesen” denilirdi. Onları ziyâret etmeye de *“devvâr”* deniliyordu.[97]

Bir Mekkeli yolculuğa çıktığında, indiği ev, ya da çadırda dört tane taş bulur ve bunlardan en güzelini seçerek onu put edinir, o yerde kaldığı müddetçe ona tapardı. Oradan ayrılınca da, onu terk eder giderdi. Yolculuğunda, geceyi geçireceği her yerde, aynı ameliyeyi yapardı.[98] Mekke’de iken, putlarına kurbanlar keser, Kâʿbe’yi her ziyâretlerinde onları da ziyâret ederlerdi. Kestikleri koyun ya da develere, *“el-Etâir”*,[99] kesim işinin gerçekleştirildiği yere de, *“el-ʿİtr”* derlerdi.[100]

Hz. Muhammed (s.a.s), peygamberlikle görevlendirildikten sonra, bu şekilde politeizme, yâni çok tanrıcılığa/putçuluğa alışmış olan Mekkelilere, *Tek İlâh*’tan söz edince şaşırıp durdular ve şöyle demeye başladılar:

“Tanrıları, tek tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir!”[101]

Hz. Muhammed (s.a.s)’in peygamber olarak görevlendirildiği bu dönemde, İslâm’ın en azılı düşmanlarına dahi bakacak olsak, meselâ Ebu Cehil ve Utbe b. Rebi’a gibi müşriklerin, Allah’ı tanıdıklarını, O’nun evi olan Kâʿbe’yi tavaf ettiklerini, hatta O’nun adına “Vallahi” diyerek yemin ettiklerini görürüz. O hâlde, Allah’ı bu şekilde tanımalarına rağmen, neden onlara peygamber gönderildi?

Allah’ın son peygamberini Mekkeli insanlara göndermesinin sebebi, bu insanların, Allah yanında başka güçler, ideolojiler, otoriteler,

97 el-Kelbî, *Kitâbu’l-Esnâm,* s. 33.
98 el-Kelbî, *Kitâbu’l-Esnâm,* s.33.
99 “Etâir”, “etîre” kelimesinin çoğuludur ki, Arapça’da, kesilen hayvan demektir.
100 el-Kelbî, *Kitâbu’l-Esnâm,* s.34.
101 K.K. Sâd sûresi, 5.

kanun koyucuları tanımalarıydı. Oysa ki Allah, tek kanun koyucunun Kendisi olduğunu emrediyor:

"Hüküm ve iktidar ancak ve ancak Allah'ındır."[102]

Bu şekilde şirkle karışık bir dine sahip olan Mekke'nin dînî yapısını, yukarıda gördüğümüz gibi, Allah'ın evi olan Kâ'be teşkil ediyordu. Daha doğrusu, Allah'ın evi olan Kâ'be, put inançları ve bunların temsilcileri tarafından işgal edilmiş bir vaziyette idi. Onun içindir ki, senenin belli mevsimlerinde, Arabistan'ın çeşitli yerlerinden insanlar gelir, Kâ'be'yi ziyaret ederlerdi.

İçinde ve dışında 360 tane put heykeli bulunmasına rağmen, Kâ'be'nin adı yine Beytullah, yâni Allah'ın evi idi ve etrafında dönülerek tavaf yapılır, ibâdet edilirdi. Yâni, Allah'a ve put heykellerine müştereken kulluk yapılırdı ki, bu şirkti.

Günümüzde, en çok birbirine karıştırılan kavramlardan iki tanesi de, şirk ve putperestliktir.

Bunlardan bir tanesi olan putperestlik, politeizm dediğimiz çok tanrılı inanç sistemidir ki bu inanç sisteminde, *"müte'âl"* mânada bir Tanrı inancı yoktur. Putperestlikte, tanrı sayısı tesir ve güçlerine inanıldığı nisbette artmaktadır. Kısaca, biz müslümanların inandığı mânada bir Allah inancı yoktur putperestlikte.

Şirk'te ise durum tamamen farklıdır. Çünkü Mekkeliler Allah'ı biliyor; O'na inanıyorlardı. Hatta, inanmakla yetinmiyor, O'nun evi Kâ'be etrafında tavaf ediyor, O'nun adına kurbanlar kesiyorlardı. İslâm öncesi Mekkelilerin, "Vallahi" diyerek, Allah adına yemin etmeleri, Mekke'nin inanç sistemi içerisinde, gayet tabii olan bir hadiseydi.

Fakat atalarından tevarüs ettikleri inançlarıyla bu şekilde Allah'ı tanıyan Mekkeliler bazı insan ve ideolojileri, sistemleri, düşünceleri

102 K.K. En'âm sûresi, 57.

heykeller şeklinde putlaştırarak, yâni ilâhlaştırarak, onlarda güç ve kudret olduğuna inanarak, yaşam ilhamlarını onlardan alarak, bu pratiklerinde, icabında Allah'ı terk ediyor veya hiç olmazsa, ilâhlaştırdıkları ve bu ilâhları heykeller şeklinde somutlaştırdıkları sistem ve ideolojileri, bu ideolojilerin, bu ilkelerin kurucuları olan bazı insanları Allah'a ve O'nun çeşitli sıfatlarıyla izah edilen gücüne ortak ediyorlardı ki, şirk budur. Ve şirk, *câhiliye*'nin en belirgin vasfıdır.

Allahu Teâ'lâ'ya ilk defa isyân eden Şeytan'ın durumunu tekrar hatırlayacak olursak, şirk'i daha güzel anlarız.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Allah Adem (a.s.)'ı yaratıp ona *"hilâfet"*i verdikten sonra, bir lütuf olmak üzere, bütün meleklerin kendisine secde etmelerini emretti.[103]

Bütün melekler secde ettikleri halde, Şeytan gurura kapıldı, nefsine uydu ve Allah'a karşı gelerek, "ben Adem'e secde etmem!" dedi. Şeytan, Allah'ın varlığını bildiği için O'nu inkâr etmiyor/edemiyor.

O hâlde Şeytan Allah'ın varlığına inandığı halde nasıl kâfir oluyor? İşte mesele buradadır!

Kur'an'da da hadise anlatıldığı gibi, Şeytan Adem (a.s.)'a secde etmeyince, Allah ona neden secde etmediğini soruyor. O ise, itaat edeceği yerde, Allah'a karşı mantık yürütmeye başlıyor:

"Ben ondan (Ademden) daha hayırlıyım! (Çünkü) beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın."[104]

Görüldüğü gibi, Şeytan'ın bu hareketiyle kâfir olması, onun Allah'ı inkâr etmesinden dolayı olmuyor. Zaten o da böyle bir inkâra gitmiyor. O hâlde onun küfrü, Allah'ın koyduğu hükmü kabul etmemekle oluyor. Başka bir deyişle Allah'ın kanunu yerine kendi mantığını

103 Bk. K.K. Bakara sûresi, 34; Kehf sûresi, 50.
104 K.K. A'râf sûresi, 12.

ortaya koyuyor; kanun koymada, kanun yapmada, kendisini, Allah'a rağmen otorite görmeye başlıyor. İşte şirk budur.

Günümüzde bile Allah'ın varlığını kabul etmeyen çok az insan vardır. Ne var ki bu insanların sahip oldukları inanç sistemi vahye dayalı olmadığı için, problemlerin çözümü konusunda yeterli olmuyor. Salt bir Allah inancı, tevhîdi yaşamaya yetmiyor. Allah'ın varlığını kabul ettiklerini söyleyen milyonlarca insan, Allah'ın gönderdiği peygamberlerin getirdikleri hükümleri kabul etmedikleri için, tıpkı Şeytan'ın Allah'a karşı mantık yürütmesi gibi, "Biz Allah'a inanırız, fakat Peygamber'in getirdiğine inanmayız; kabul etmeyiz ve hayatımızı buna göre düzenlemeyiz" derler ve "kendi hayat tarzımızı kendimiz belirleriz; hâkimiyet, kayıtsız şartsız insanlarındır;[105] her türlü ilâhî kanuna karşıyız; din'le, ne devlet olur, ne de insanlar idâre edilir!" şeklinde mantık yürütürler ki, İslâm'a göre bu şirktir!

Hums

Mekkeliler, kendilerine bir ayrıcalık tanımak üzere *"Hums"* denen bir müessese kurmuşlardı.

"Hums" dinde aşırılık demektir.[106]

Mekke'de yaşayan Araplar, kendilerini diğer Araplardan üstün görüyor ve, "Bizler İbrahim[107]'in çocukları ve Harem[108]'in ehli, *"Beyt"*[109]in bakıcıları ve Mekke'nin sâkinleri olup; hiçbir Arabın bizimki kadar onda hakkı ve makamı yoktur!" dediler ve bu üstünlükle-

105 Bunu diyenler, hadd-ı zâtında "hakimiyet kayıtsız şartsız bir zümrenindir" prensibini uygulamaktadırlar. Bu zümre bazan bir diktatör, bazan bir parti, bazan ordu paşaları ya da aileler oluyor.

106 "Hums" müessesesinin âdetleri için bk. İbn İshâk, *Sîre*, paragraf no: 90.

107 Yâni Hz. İbrahim(a.s)'ın.

108 Yâni Kâ'be'nin.

109 "Beyt" Arapça'da, ev demek olup, onunla Kâ'be kastedilmektedir.

rine dayanarak, kendilerinden, Arafat'a çıkıp orada "Vakfeye durma"[110] yükümlülüğünü kaldırdılar.[111] Oysa ki onlar, Arafat'ta vakfeye durmanın, Hacc'ın erkânından olduğunu biliyorlardı.[112]

Mekkeli Araplar Arafat'a gitme yükümlülüğünü üzerlerinden kaldırmakla kalmıyor, Arafat'a gitmenin sâir Araplar için zorunlu olduğunu söylüyorlardı. Ayrıca Mekkeliler, kimin Mekkeli olarak kabul edilip edilmeyeceğine, dolayısıyla onların ayrıcalıklarına sahip olamayacağına karar verme yetkisini de kendisinde buluyordu.[113] Günümüzün deyimiyle, Mekke vatandaşlığına kabul edilip edilmeme kararını, Mekke Devletinin yetkilileri veriyordu. Meselâ *Kinâne* ve *Huza'a* kabileleri, Mekke Devletinin kararı ile bu hakka sahip olmuşlardı.[114] Sonraları Mekke Devleti bu işi daha da ileri götürerek, *"Hums"* statüsüne yeni maddeler ekledi ve insanlara bazı yükümlülükler getirdiği gibi, bazılarını da kaldırdı. *"Hums"* müessesesi hususunda tasarruf hakkını elinde bulunduran Mekkeliler, bazı yiyecekleri yasakladıkları gibi, ne gibi elbiselerin giyilip giyilmeyeceğine de karar verdi. Meselâ bu yeni haklardan yararlanan erkekler Kâ'be'yi çıplak tavaf etmeye başladılar.[115]

Mekke'nin bu *"hums"* kanunları ile olan yasaklamaları, İslâm dini gelinceye kadar devam etti ve bu konuda nâzil olan ayetler, haram ve helâlin ne olacağının insanlar tarafından değil, ancak Allah tarafından hükme bağlanabileceğini ilân etti:

"Ey Adem oğulları! Her mescidin yanında güzel giyiminize (dikkat ediniz) yiyiniz, içiniz, fakat isrâf etmeyiniz! Çünkü Allah, isrâf

110 "Vakfeye durma", Arafat'ta ayağa kalkarak Allah'a dua etmek demektir.
111 İbn Hişâm, *Sîre,* I, 199.
112 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 199.
113 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 199.
114 Diğer kabilelerin "Hums" statüleri için bk. İbn Hişâm, *Sîre*, I, 200.
115 Ayrıntılar için bk. İbn Hişâm, *Sîre,* I, 202-203.

edenleri sevmez! De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında, fakat özellikle Kıyâmet gününde müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz!"[116]

İşte, yukarıda gördüğümüz gibi, Mekke Devletinde karmaşık bir din anlayışı hâkimdi. Bu karmaşaya rağmen, hiç kimse diğerinin dinine, hatta dinsizliğine karışmıyordu. İsteyen, dilediği gibi bir pratik uyguluyordu dînî hayatında. Dinsizlik anlamında, her türlü dînî pratik serbestti Mekke devletinde...

Fakat, ileride görülecektir ki, ne zaman birisi çıkıp gerçek dinden söz ediyor, o zaman diğer bütün sahte dinler ve bu dinlerin müntesipleri ona karşı birleşiyor, onunla mücâdele ediyorlar. Tıpkı günümüzde olduğu gibi... Eşcinsellerin, kapitalistlerin, komünisto-sosyalistlerin dinine hiç kimse karışmazken, sadece gerçekleri söyledikleri için müslümanlara baskılar uygulanıyor, onlara hayat hakkı tanınmıyor!

116 K.K. A'râf sûresi, 31-32.

Kayıp Zemzem Kuyusunun Bulunması

Yukarıdaki bölümlerde Mekke şehir devletini idâre eden bakanlıklardan birinin de *"Sikâye"*, yâni su işleri olduğunu söylemiştik. *Sikâye* de, Kâʿbe'de bulunan *Zemzem Suyu* ile ilgilidir.

Allahu Te'âlâ, Hz. İbrahim'e Kâʿbe'yi inşâ emrini verince; hanımı Hâcer ve oğlu İsmâil'i yanına alarak, Mekke'ye doğru yola çıktı. Rivâyete göre[117] Cibril (a.s.), Hz. İbrahim'e yol gösteriyordu. Şam bölgesinde Mekke'ye kadar olan yolda, her durdukları yerde, Hz. İbrahim, Cibril'e, "burası için mi emredildin?" diyor, o da "hayır" diyordu. Böylece, kurak ve hiç bir yeşilliği bulunmayan Mekke vadisine geldiler. Hz. İbrahim, hanımı Hacer'i ve oğlu İsmail'i Mekke'ye bıraktıktan sonra Şam'a döndü. Dönmeden önce de Allah'a şöyle niyâzda bulundu:

"Ey Rabbimiz! Ben evlâtlarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için, Senin kutsal evinin yanında, ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır."[118]

Hacer'in yanında bir su tulumu vardı. Ondan hem içiyor hem de oğlu İsmail'e içiriyordu. Fakat kısa bir müddet içinde bu suları tükendiği gibi, azıkları da bitti.

117 Ezrakî, a.g.e. I, 54.
118 K.K. İbrahim sûresi, 37.

Hacer, biraz su bulma ümidiyle etrafını arıyor, bir şey bulamıyordu. "Birilerini görürüm" düşüncesiyle Safâ tepesine çıktı. Hiç kimse görünmüyordu. Önündeki kumlu ve kurak dereyi geçerek Merve tepesine çıktı; yine kimsecikler yoktu. Tekrar çocuğuna döndü. Fakat çocuğunun acısına tahammül edemiyordu. "Bari ondan uzaklaşayım ölümünü görmeyeyim" diyerek Safâ, Merve tepelerine gitti. Rivâyetlere göre oğlu İsmail'in acısını unutmak için yedi defa bu iki tepe arasında koştu. Sonra bitkin bir hâlde çocuğun yanına döndü.

İşte bugün dahi, gerek *Hacc* ve gerekse *Umre* esnasında, Hacer'in bu çilesini yâd etmek için "sa'iy" yapılmakta; yâni Kâ'be tavaf edildikten sonra, *Safâ* tepesinden başlamak üzere *Merve* tepesine kadar olan yerde koşulmaktadır ki, bu koşu, yâni sa'iy Hacc ve Umre'nin erkânından sayılmaktadır.

Hz. İbrahim'in hanımı Hacer'in bu çırpınışları, bu gayret ve koşuşmaları, günümüz kadınına örnek olmalı; o da, Hacer gibi Allah için, O'nun davası için çırpınmalıdır. Hacer, bir çocuğa su bulmak için koşuyordu. Aslında bu bir semboldür. Günümüz anneleri de, İslâm'a susamış insanlara tebliği ulaştıracak çocukları yetiştirsinler, İslâm davasında kocalarına yardımcı olsunlar!

Müslüman kadınımız, Hacer'i hatırlasın da, kabul ve çay sohbetlerinde öldürmesinler vakitlerini, çocuklarının eğitimine ayırsınlar saatlerini...

Hacer'leşip İsmail'ler yetiştirsinler kadınlarımız!

Hacer bu şekilde çırpınıp dururken, bir mucize olmuş, Allah, Hz. İbrahim (a.s.)'ın duasını kabul etmişti. İsmail'in ayakları altından sular çıkıyordu. Bu su, *Zemzem* suyuydu... Bugüne dek gelen şifalı, bereketli *Kâ'be* suyu, *Zemzem* ...

Mucizevî şifâ suyu *Zemzem*... Onun için şöyle söylüyor rahmetli Alvarlı Mehmed Efendi:

"Hudâ'nın çok nebîsi var; Resûl-i Ekremi başka;

Alemde çok sular vardır; Kâ'be'nin Zemzemi başka!"

Hacer, Allah'ın bu lütfuna şükrediyor, oğlu İsmail'e o sudan içiriyordu. O su, onların azığı, aşı da oldu. Onunla sürdürdüler yaşamlarını...

Hacer ve oğlu İsmail, Zemzem suyunun başına yerleşerek, orada yaşamaya koyuldular. Oradan geçen yolcular da Zemzem'i öğrenmiş, onun başında mola vermeye başlamışlardı.

Bu arada Hz. İbrahim'in oğlu İsmail de büyüdü.

Daha önceleri çocukları olmayan Hz. İbrahim (a.s.), Allah kendisine oğullar verdiği takdirde, onu Allah'a kurban edeceğini vadetmişti. İsmail büyüyüp, kurban edilecek yaşa gelince babası İbrahim onu Mekke dışına çıkararak kurban etmek istedi. Fakat Allah, Hz. İbrahim'in sözünde durduğunu görünce, Cebrail (a.s.) vasıtasiyle ona bir koç gönderdi ve İsmail'i kesmesini, dolayısıyla insanların kurban edilmesini yasakladı.

O günden itibaren de, kurban kesmek, fakirlere et yedirmek, yoksulları gözetmek açısından, müslümanlar için güzel bir Sünnet oldu.

İbrahim (a.s.)'ın vefatından sonra da bu Sünnet devam etti ve İslâm gelince de ibkâ edildi. İşte bunun içindir ki müslümanlar Kurban Bayramında kurban keserler.

Kurban kesme, Allah'a olan kulluğun bir göstergesi olduğundan, durumu müsait olan bütün müslümanların bu sünneti yerine getirmeleri, güzel bir ibâdeti ifâ etmek olur. Kurban, yaklaşma demek-

tir. Dolayısıyla Allah için kurban kesen herkes, bu ibâdetiyle O'na yaklaşmış olur.

Allah için kurban kesmek, dinde ciddi bir ibâdettir. Dolayısıyla bunun hafife alınacak tarafı da yoktur. Yâni bazı TV hocalarının müslümanları iğvâ etmeye çalıştıkları gibi, "horozdan da kurban olur; Hacc'da kurban kesmemek de olur" kabilinden olan hezeyânları, kendilerinin "veliyy-i nimet"leri olan bazı çevreleri memnun etmekten başka bir şey değildir. Nitekim bu zevât, sadece müslümanların kurbanına karışır, ama her gün mezbahalarda boğazlanan milyonlarca hayvanı görmezlikten gelirler...

Onun için, ey müslüman, aldırma şunun-bunun "bu kadar kurban kesmek israftır" yaygaralarına!...

Çünkü böyle diyenler, senin keseceğin kurbandan daha fazla et yiyorlar; hem de tek başlarına... Ve kendi nefislerinden başka bir şey düşünmeyen bu kapitalistler, senin gibi beklemiyorlar bir yaşını doldursun diye; boğazlıyorlar körpe süt kuzularını!...

Peki böyle diyenler hiç mi kurban kesmiyorlar?...

Kesiyorlar, kesiyorlar amma Allah için değil... Yaranmak için köle oldukları tağutlara keserler kurbanları da; bu hareketleriyle şirke girdiklerini bile anlamazlar... Çünkü kurban, sadece Allah için kesilir!

"Allah için kurban kesmek israftır" diyen o zavallılar; et yemekten boyunları kalınlaşmış olan ağaları, idârecileri, ulu'l-emr'leri beldelerini şereflendirince (!), yüzlerce koyun, hatta deve keserler ayaklarının altına!..

İşte; Allah adına kurban keserken, ne için kurban kestiğini bil!

Şu veya bu kurumun hesabına değil, sadece Allah için kurban kestiğinin şuurunda olarak boğazla kurbanlığını. Ona şefkatle davran,

şefkati öğren akıttığın kanlardan... Bunu yaparken de, Allah davası için öz oğlunu kesmeye kalkışan Hz. İbrahim'i hatırla ki, sen de o dava için bir şeyler fedâ etmesini, kurban etmesini öğrenesin! Ne için ve kim için kurban kestiğini bil ki, Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'in, bıçak altına yatarken gösterdiği metâneti gösterecek nesiller yetiştirebilesin! Allah'a adanmış olan İsmâil, babasına şöyle diyordu:

"Babacığım! Sana emredileni yap. İnşallah benim sabredenlerden olduğumu göreceksin."[119]

İşte davan için böyle İsmail'ler gerektiğinin şuuruna vararak, kurbanını yalnız Allah için kes ve onu; derisine varıncaya kadar, sadece Allah'a gönül vermişlere dağıt, O'nun düşmanlarına değil!

Bunun içindir ki, Mekke'de oğlunu Allah'a kurban etmek isteyen Hz. İbrahim'in bu teşebbüsünü, böyle algılamamız gerekir!..

Zemzem Suyu bulunduktan sonra, zaman içerisinde başka kabileler de gelip Mekke'ye yerleşmişler ve fakat yapılan savaşlar neticesinde mağlup olan bir kabile *Zemzem Kuyusu*nu doldurarak kaybolmasına sebebiyet vermişti.

İşte bu şekilde Hz. Peygamberin dedesi olan Abdulmuttalib'in zamanına kadar *Zemzem Kuyusu* kayıpta kaldı.

Rivâyete göre Abdulmuttalib bir gece rüyasında "*Zemzem Kuyusunu aç*" diye bir ses duydu ve bu ses üç gece üst üstte duyuldu.[120] Nihayet gelen sesin Mekkelilerin mezbaha olarak kullandığı "*Karyetü'n-Neml*" in olduğu yerde kuyuyu aramasını söylemesi üzerine Abdulmuttalib o sırada bir tek oğlu olan *El-Haris* ile birlikte kuyuyu kazmaya başladı.

119 K.K. Saffât sûresi, 10.
120 *Sîretü İbn-i İshak*, Rabat, 1976, s. 3-7.
121 İbn Hişam, *Sîre*, I, 145.

O zaman Abdulmuttalib'in sadece bu oğlu vardı. Allah'a şöyle yalvardı: "Yâ Rabbi! Benim on oğlum olursa, birini Sen'in için kurban edeceğim!" Ve bu sırada Kureyş'in, *Zemzem Suyu*nun bulunması konusunda kendisiyle yaptıkları alaylara ve şakalara da aldırmadı.

Fakat ne zaman ki yavaş yavaş su emareleri görüldü; Kureyş, Abdulmuttalib'e gelerek "Ey Abdulmuttalib! Bu kuyu atamız olan İsmail'den kalmadır ve dolayısiyle biz de buna ortağız" dediler. Abdulmuttalib'in bu teklifi kabul etmemesi üzerine aralarında anlaşmazlık çıktı. Nihayet Şam tarafında bulunan bir kâhinin hakemliğine başvurmaya karar verdiler. Abdulmuttalib, Kureyş'in temsilcileri ile çölde yol alırken suları tükendi ve susuzluktan ölüm derecesine vardılar. Bunun üzerine Abdulmuttalib'e ne yapmaları gerektiğini sorunca o, "Her birimiz kendi mezarını kazsın, ilk önce öleni sağ kalanlar gömsün son ölene kadar" dedi. Kureyş heyeti bunu kabul edip herkes mezarını kazmaya başlayınca Abdulmuttalib, "Ey Kureyş! Burada ölümü beklemektense yolumuza devam edelim; belki Allah bize su nasib eder" dedi ve devesini kaldırdı. Deve çöktüğü yerden kalkınca da altından sular fışkırdı. Çıkan sulardan içen Abdulmuttalib ve yanındakiler ölümden kurtulunca, Kureyş temsilcileri şöyle dediler:

Ey Abdulmuttalib! Allah bu kuru çölde bile sana su verdiğine göre, bizim *Zemzem* üzerinde hak iddia etmemiz gülünç olur. Haydi dönelim *Zemzem* senindir." Böylece Mekke'ye dönüldü ve *Zemzem Kuyusu* Abdulmuttalib'in tasarrufu altına girdi."[121]

121 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 209.

Yukarıda gördüğümüz gibi Abdulmuttalib, oğlu el-Haris'le *Zemzem Kuyusu*nu açınca, orada bulunan Kureyş'e şöyle seslenmişti: "Ey Kureyş! Şayet bir gün benim oğullarımın sayısı ona çıkar ve onlar beni müdafaa eder duruma gelirlerse, onlardan birini Allah için kurban edeceğim." Nihâyet bir gün geldi ki, Abdulmuttalib'in oğullarının sayısı ona çıktı. O dürüst adam -ki kendisinin hanîf olduğu da rivâyet ediliyor- Allah'a verdiği sözü hatırlayıp durumu oğullarına anlattı. Hepsi de "Nasıl istersen öyle yap" dediler. Bunun üzerine o da, hangisini kurban edeceği hususunda karar vermek için çocuklarını alıp, *Kâ'be*'nin içinde bulunan *Hubel* putunun yanına götürdü.

El-Ezlâm (Fal Okları)

Mekkeliler, önemli bir işleri olduğunda, ilâh olarak tanıdıkları Hubel putunun yanına gider, onun yanındaki fal oklarına bakar, ona göre işleri hakkında bir karara varırlardı. Mekkeliler, yolculuğa çıktıklarında, nikâhlandıklarında, birisi hakkında soruşturma yaptıklarında, vs.de, mutlaka *Fal Okları*'na müracaat ederlerdi.[122] Hatta doğan bir çocuğun nesebinin sahih olup olmadığı hususunda bile, *Hubel*'in yanında bulunan bu fal oklarına başvururlardı.[123]

122 el-Kelbî, *Kitâbu'l-Esnâm*, s. 103.
123 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 209.

Hubel'in yanında yedi tane fal oku vardı ki, bunlara *"Ezlâm"*[124] deniyordu. Okların üzerinde, *"el-akl"*,[125] *"na'am"* (evet), *"lâ"* (hayır), *"minkum"* (sizden), *"ğayrukum"* (sizden başkası), *"mulassak"* (bağlı), *"el-miyâh"* (sular) yazılıydı. Fal bakacak olanlar, falın kendisiyle ilgili olduğu şahsı Hubel'in yanına götürür ve niyetlerine göre, bu oklardan bir tanesine basardı. Fal bakmaya giden Mekkeli, okların bakıcısı olan şahsa da, ayrıca 100 dirhem para verdikten[126] sonra, "Ey ilâhımız Hubel! Sana getirdiğimiz bu şahıs, falan oğlu falandır! Onun hakkında hayırlı olanını göster!" diye yalvarırlardı.[127]

Mekke'de ilk defa put adetinin uygulaması ise, daha eski tarihlere gider. Tarihçi Ezrakî'nin rivâyetine[128] göre, ilk defa *Safa* ve *Merve* tepelerine iki put konulmuştur ki, bunlardan erkek olanın adı *"Esâf"*, kadın olanın adı da *"Nâile"* idi.

İşte Abdulmuttalib de, çocukları hakkında alacağı bu önemli karar için, yâni hangisinin kurban edileceği hakkında bir sonuca varmak için, yukarıda söz konusu edilen Fal oklarının yanında kuraya baş vurdu. Kura oğullarından Abdullah'a isabet edince de, Abdullah'ı kurban etmeye karar verdi ve onu alıp, o zamanlar Mekke şehir devletinin mezbahası ve kurban kesilen yerine götürdü. Fakat bu sırada Kureyş'in önde gelenleri gelerek, Abdulmuttalib'e mani oldular ve bu işi bir kâhinle halletmesini söylediler.

Abdulmuttalib de bu kâhini bulmak için *Yesrib* (daha sonra Medine) taraflarına kadar gitti. Rivâyete göre o kâhini Yahudilerin yaşadığı *Hayber*'de buldu. Kâhin kendisine, Mekke'de bir insan fidyesinin kaç deve olduğunu sordu. Abdulmuttalib de, "on deve" dedi.

124 Ya'kûbî, *Tarih*, I, 209.

125 Ya'kûbî, "el-akl" yerine, "Allahu Azze ve Celle" yazılı olduğunu kaydediyor. (Bk. *Tarih*, I, 209).

126 İbn İshâk, *Sîre*, paragraf no: 16.

127 İbn İshâk, *Sîre*, paragraf no: 16.

128 Bk. *Ahbâru Makka*, I, 119-120.

Bunun üzerine kâhin, "kura develere isâbet edinceye kadar, Abdullah ile on deve arasında kura çek!"

Abdulmuttalib de Mekke'ye dönerek kâhinin dediği gibi *Hubel* denen putun heykeli önüne gitti ve kura çekti. Fakat her seferinde kura Abdullah'a çıkınca kura çekme işi on kez tekrar edildi. Nihâyet kura develere isâbet edince Abdulmuttalib yüz deve kurban ederek, oğlu Abdullah'ı kurban edilmekten kurtardı.

Burada dikkatimizi çeken şu husus vardır:

Yukarıda gördüğümüz gibi, Abdulmuttalib, oğlu Abdullah'ı Allah için kurban etmek istiyor. Fakat görüldüğü gibi Abdulmuttalib, gerek oğulları arasında ve gerekse oğlu Abdullah'la develer arasında kura çekerken Hubel putunun yanına gidiyor ve bu işe *Hubel* putunu karıştırıyor. İşte *şirk* budur. Allah'a ait olan bir işe O'ndan başka herhangi bir şeyi, ya da kimseyi ortak etmek!

Abdulmuttalib, oğlu Abdullah kurban edilmekten kurtulduktan sonra O'nunla büyük bir sevinç içinde eve dönerken, Kâ'be'nin yanında duran Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi, Abdullah'a, "gelip benim olursan babanın kestiği deve miktarı sana deve veririm!" dedi. Fakat Abdullah babasıyla olduğunu söyleyerek onu reddetti. Aynı gün Abdulmuttalib, oğlu Abdullah'ı Âmine binti Vehb ile evlendirdi. Rivâyetlere göre o gün hamile kalan Âmine'ye şöyle bir ses geldi: "Sen bu ümmetin Efendisine hamile kaldın."[129]

Ertesi gün Abdullah, kendisine evlenme teklif eden kadının yanına gelerek, "işte geldim" dediğinde kadın, "dün senin alnında gördüğüm nur, bugün sende yok. Dolayısiyle sana ihtiyacım kalmadı. Çünkü ben o nura sahip olmak istiyordum" dedi.

Rivâyetlere göre Âmine, Hz. Muhammed (s.a.s)'e hâmile iken kocası Abdullah öldü. Bir müddet sonra da âlemlere rahmet olacak insan dünyaya geldi. (Milâdi 569)

129 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 165.

Dünya Düzenini Değiştirecek Bir Çocuk

Dünya plâtformunda hiç bir siyasi etkinliği bulunmayan Mekke şehir devletinde öyle bir insan dünyaya geldi ki, taşıdığı mesajla, sadece içinde bulunduğu küçük Mekke devletini değil, dünyayı sömürmekte olan iki süper devletin de sultanlarına "dur" diyebildi. Fakat ne yazık ki, onun ölümünden asırlar sonrasında, yâni günümüzde, onun ümmetinden olduklarını söyleyen insanlar, onun emirlerini terkettiklerinden, yine başkalarının sömürgesi ve uydusu haline geldiler!

Hz. Muhammed (s.a.s), *"Fil Senesi"*nin Rebiu'l-Evvel ayının on ikisine tesadüf eden pazartesi günü dünyaya geldi. Endülüslü tarihçi *el-Kilâ'î*'nin rivâyetine göre[130] ise, Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğumu, fil hadisesinden elli gün sonra olmuştur.

Doğumu sırasında İran ve Bizans saraylarının sallandığı rivâyet edilen Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğumunda bulunmuş olan Fatima binti Abdillah şöyle anlatıyor:

"O doğduğunda, evde bulunan bütün eşya âdeta nurlanmıştı. Neye bakıyorsam nur saçıyordu. Gökteki yıldızlar bile o kadar yaklaştı ki, üzerimize düşeceklerinden korktum."[131]

Bazı insanlar, bu gibi hadiseleri, yâni mucizeleri önemsemeyebilir. Fakat meselenin özünü düşündüğümüzde, Allah'ın "Alemlere rahmet"[132] diye nitelendirdiği bir insanın, yâni dünya müstekbirlerinin, emperyalistlerinin zulümlerine son verecek bir kurtarıcının doğumunda, böyle fevkalâde hadiselerin olmasından daha tabii ne olabilirdi? Yeryüzünde bozulmuş olan ilâhî nizamı tekrar tesis edecek olan bir peygamberin, bir üstün insanın doğumunda, ilâhî kudretçe insanlara bazı şeyler gösteriliyorsa, buna şaşmamak lâzım!

130 Bk. *el-İktifâ*, el-Kâhire, 1970, I, 167.
131 El-Kilâ'î, *el-İktifâ*, I, 167.
132 K.K. Enbiyâ sûresi, 107.

İsteyen, istediği kadar, “Peygamber bir Araptı, onun hareketlerine, yâni sünnetine arzu edersem uyar, arzu etmezsem uymam; onun hareketleri beni bağlamaz!” şeklinde konuşsun, bu nevzuhur ilim adamlarının (!) zihinsel ve kavimsel bağnazlıkları müslümanın inancını sarsmaz. Bir defa bunu böyle bilsinler!

O Arap olduğu için, ona uymayabilirmişiz! Ebû Cehil de, “O Benu Haşim’den olduğu için inanmıyorum” diyordu zaten. Bilmem bu iki görüş arasıda fark var mıdır? Kaldı ki Allah, Hz. Muhammed (s.a.s)’in risaletine yâni peygamberliğine inananların takip edecekleri tek ve yegâne örneğin, o olduğunu[133] emrettiği gibi, diğer bir kaç âyette de müslümanlara şöyle emrediyor:

“Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasak ettiyse ondan da sakının, Allah’dan korkun. Çünkü Allah’ın azabı çetindir.”[134]

Yine şöyle buyuruyor Yüce Yaratıcımız:

“Ey imân edenler! Allah’a ve Resûlüne itaat edin.”[135]

Bu konudaki bir ayette de şöyle denilmektedir:

“Allah ve Peygamberi bir şeye hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadına artık işlerinde başka bir yolu seçme hakkı yoktur. Kim Allah’a ve Peygamber’e isyân ederse, şüphesiz apaçık bir şekilde sapmış olur.”[136]

İşte müslümanların, Allah nasıl emrettiyse, o şekilde Peygamberlerine bağlanmaları, onun risaletini O nasıl emrettiyse o şekilde algılamaları gerekmektedir.

133 Bk. K.K. Âhzâb sûresi, 21.
134 K.K. Haşr sûresi, 7.
135 K.K. Âl-i İmrân sûresi, 32, 132; Nisâ sûresi, 59; Mâide sûresi, 92; Enfâl sûresi, 20. Bu ayetlerin sayısını daha da artırabiliriz.
136 K.K. Ahzâb sûresi, 36.

Hz. Muhammed (s.a.s) soy itibariyle Mekke'nin en itibarlı ve köklü bir ailesine mensuptu. Benu Haşim kabilesinin son lideri Hz. Muhammed (s.a.s)'in dedesi Abdulmuttalib idi. Onun zamanında Habeşistan'ın San'a valisi Ebrehe, Kâ'be'yi yıkmak için teşebbüse geçmiş fakat ordusu Kâ'be'ye varmadan Allahu Te'âlâ'nın göndermiş olduğu Ebabil kuşları vasıtasıyla perişan edilmiştir. Bu hadise, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

"Rabbinin fil sahiplerine neler yaptığını görmedin mi? Onların kötü plânlarını boşa çıkarmadı mı? Sonradan üzerlerine sürü sürü Ebâbil kuşlarını gönderdi. O kuşlar onlara siccil'den yapılmış taşlar atıyorlardı. Ve Allah onları, yenik ekin tarlasına çevirdi."[137]

Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğumu ile ilgili olarak el-Kilâ'î,[138] bize şu enteresan bilgileri vermektedir.

"Vâkidî, Süleyman b. Suhaym'den şöyle nakletti: Mekke'de, adı Yusuf olan bir Yahudi vardı. Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğduğu gün, henüz Kureyş'in, yâni Mekkelilerin bundan haberleri yokken, şöyle dedi: Ey Kureyş, bugün sizin ümmetinizin peygamberi doğdu! Yahudi böyle dedikten sonra, o gün Mekke'de çocuk doğup doğmadığını araştırmaya başladı. Nihâyet Abdulmuttalib'in cemaatına geldi ki, onun ailesinden bir oğlan çocuğun doğduğunu söylediler. Bunun üzerine Yahudi dedi ki: Tevrat'a yemin ederim ki bu çocuk peygamberdir."

Böyle bir rivâyeti Hassan b. Sabit de nakletmekte ve şöyle demektedir:

"Vallahi ben, yedi-sekiz yaşlarında, duyduklarımı anlayacak bir yaştaydım. Yesrib'de, yâni Medine'de bir yahudinin, evinin damından

137 K.K. Fil sûresi, 1-5
138 *el-İktifâ*, I, 167.

şöyle seslendiğini duydum: Ey Yahudi Milleti! Yahudiler toplanıp ona, "neyin var, ne istiyorsun?" diye sorduklarında o şöyle cevap verdi: Bu gece, beklediğimiz ve adı Ahmed olacak olan peygamberin yıldızı doğdu."[139]

İşte; bozulmuş olan dünya düzenini, tekrar ilâhi meşiet doğrultusunda düzeltecek olan bu müstesnâ insanın doğumuna sevinmeli, her yıl dönümünde de, onu hayatımıza örnek alarak kutlamalıyız!..

Ne zaman ve kimden doğduğu bile belli olmayan birine merasimlerle ölüm törenleri yapılırken, biz müslümanlar, insanlığın kurtarıcısının doğum yıldönümünü neden kutlamayalım?

"Ama biz kutluyoruz!" diyeceksiniz. Doğrudur. Halkı müslüman olan bütün ülkelerde, Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğum yıldönümünde mevlidler okutulur. Hatta laik Türkiye dışında kalan diğer ülkelerde, o gün bayram olduğu için tatil yapılır, dînî ihtifaller düzenlenir...

İşte üzerinde durmak istediğimiz de budur. Mevlidler okutularak üstelik bu mevlidler, İslâm düşmanlarına dualar okutulmak sûretiyle de istismar edilerek Hz. Muhammed (s.a.s) yâd edilemez!

Maalesef iş bununla da kalmadı... Her yere sokuluyor artık mevlidler... Kimin hayırlı (!) bir işi olursa mevlid okutuyor; çocuğu olması, ya da sevdiğine kavuşması karşılığında türbelere mevlid merasimleri vadediliyor...

Falancanın sevgilisine kavuşup kavuşmamasının, Hz. Muhammed (s.a.s)'in hayat hikâyesi olan mevlidi okutmakla ne alakası var?

Hayatı, İslâm'la mücâdeleyle geçmiş olanlara, ölümlerinin yedinci mi, kırkıncı mı gününde mevlid okutulur!.. Üstelik bu din düşmanları, mevlid okumayı bilmediklerinden -çünkü mevlid okuyabilmek için musikişinas olmak lâzım (!)- müslüman mevlidhanlara okuturlar!

139 El-Kilâ'î, *el-İktifâ*, I, 167.

Mevlidlerin en şaşalı olanını kapitalist müslümanlar (!) yaparlar!.. Oteller kapatılır, Batı'nın meşhur yiyecekleri getirilir, en seksî artistler davet edilir ve balolarla, Allah'a isyan niteliğinde mevlidler yapılır!..

Ve tabiidir ki, böylesi mevlidlerin hoca (!)ları da özel hanendelerdir. Mevlid seansları çok pahalı olduğundan, orta halli müslümanlar bunlara yanaşamazlar!.. Velhasıl, bir mevlid furyasıdır gidiyor...

Tabii, böylesi mevlidlerin İslâm'la bağdaşır hiç bir yanı olmadığı gibi; doğrudan doğruya bu, İslâm'la alay etmedir, Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğumunu da eğlencelerine alet etmedir!..

Ve bu mevlidlerden kaybeden sadece İslâm'ın hakikatleri olduğu gibi, kazananlar da, milyonları vuran lüks otellerdir, gazinolardır, bu işi sanat haline getirmiş olan mevlidhanlardır!..

O hâlde, nasıl yâdedelim Hz. Peygamber (s.a.s)'i?

Bir insanı yâdetmek, onun davasını, onun sevdiklerini, onun davranışlarını, onun hayat tarzını yâdetmekle olur!..

O halde müslümanlar, Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğum yıl dönümünde,[140] O'nun mücâdele tarihini öğrenecekler, O'nun en yakın arkadaşları olan sahâbenin, İslâm davası uğruna çektikleri işkenceleri, bugün dünyanın her tarafında müslümanlara yapılan işkencelerle mukayese ederek hatırlayacak; o fedâkar insanların nasıl örnek alınacaklarını düşünecekler ve bu düşüncenin gereklerini yerine getireceklerdir.

Bugün müstekbir emperyalistlerin ellerinde bir oyuncak hâline gelmiş olan müslümanlar, Hz. Muhammed (s.a.s)'in ordularının dünya emperyalizmini nasıl yaktıklarını okuyacak, içine düştükleri acz'den, sefaletten, şahsiyetsizliklerden, korkaklıktan, uyuşukluktan

140 Türkiye'de bu güne Mevlid kandili deniyor.

nasıl kurtulacaklarının çarelerini arayacaklardır ki, Hz. Muhammed (s.a.s)'i yâdetmek, doğum yıldönümünü kutlamak budur...

Dolayısiyle birer sanat gösterisi hâline sokulan, şarap içe-içe çocuklarını sünnet ettirdikten sonra yapılan mevlid merasimleri İslâmî değil, İslâm'la alay etmedir.

İşte Hz. Muhammed (s.a.s)'in doğum yıldönümünü bu şuurla kutlamalıyız!

Hz. Muhammed (s.a.s) Süt Annesinde

Hz. Muhammed (s.a.s) dünyaya geldikten sonra o zamanki Mekke şehir devletinin adetlerine göre süt annesine verildi. O dönem araplarında cari olan 'yeni doğan çocuğu süt annesine verme' adeti, özellikle Mekke'de uygulanan bir pratikti. Süt çocuğu alan kadınlar Mekke'nin dışında, yâni taşradan gelen fakir kimselerdi. Bu kadınlar, belli bir ücret karşılığında, çocuğu annesinden alır, bir-iki sene emzirdikten sonra geri getirirdi.

İşte Mekke yakınlarında yaşayan Halime adındaki kadın da, bu şekilde emzirmek için zaman zaman Mekke'den çocuk alan fakir bir adamın hanımıydı.

Rivâyete göre *Halime*, kocası *El-Haris* ve arkadaşıyla beraber süt çocuğu aramak için Mekke'ye gittiler. Halime'den gelen bir rivâyete göre Mekke'ye giderken binekleri o kadar güçsüz ve zayıftı ki, onlar kafilenin en arkasında kalıyorlardı. Böylece Mekke'ye vardılar. Halime'nin bütün arkadaşları, emzirmek için bir çocuk buldukları halde o bir yetimden başkasına rastlayamamıştı. Ve nihayet boş dönmektense bu yetim çocuğu alıp götürmeye karar verdi.

O yetim çocuk Hz. Muhammed (s.a.s)'di. Fakat Halime ve kocası köylerine dönerken, yolda, bu çocuğun alelâde bir çocuk olmadığının

hemen farkına varmışlar ve hayretlerini gizleyememişlerdi. Mekke dönüşünde o güçsüz olan binekleri sanki yeni canlanmış gibi kafilenin en önüne geçmiş, Halime'nin arkadaşları bile hayret etmişlerdi. Evlerine vardıklarında daha başka fevkalâde hadiseler de olmuş, bilhassa o eve bereket inmişti.

Hz. Muhammed (s.a.s), bir müddet süt annesinin bakımı altında kaldı ve anlaştıkları müddet dolunca da, Halime ve kocası Haris, onu Mekke'ye götürüp, bir müddet daha yanlarında kalması için annesinden istediler. Annesi de onların bu isteklerini kabul etti.

Hz. Muhammed (s.a.s), süt annesi Halime'nin yanında iken, süt kardeşleri ile birlikte, koyun güdüp, çobanlık yaptığı rivâyet edilmektedir.[141] Nitekim bir gün Hz. Peygamber (s.a.s), "koyun gütmeyen hiçbir peygamber yoktur" demiş; bunun üzerine, kendisine, "siz de mi yâ Resûlallah?" diye sorulunca, "evet ben de!" demiş.[142]

İşte böyle bir günde Hz. Muhammed (s.a.s) süt kardeşleriyle birlikte koyun güdüp[143] oynarken onlardan birisi koşarak eve gelmiş ve ebeveynine, "koşun iki adam geldi ve kardeşimizin karnını açtı" demiş; onlar da koşmuşlar ve çocuğu, yâni Hz. Muhammed (s.a.s) i ayakta bulup, kendisine olup biteni sormuşlar. O da başından geçenleri şöyle anlatmış: Beyaz elbiseli iki adam geldi. Göğsümü açtılar oradan bir şey çıkarıp attıktan sonra yine göğsümü kapatıp gittiler! deyince, süt anne ve babası daha da korkmuşlar ve ona bir şey olmadan annesine geri götürmeye karar vermişler.[144]

Rivâyete göre, Hz. Muhammed (s.a.s) süt annesinde iken onu süt kız kardeşi Şeyma taşırdı; diğer süt kardeşlerinin adları da: Abdullah ve Enise idi.

141 Ayrıntılar için bk. Ed-Diyarbekrî, *Târihu'l-Hamis*, I, 226.
142 İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 125-126.
143 Ed-Diyarbekrî, *Târihu'l-Hamis*, I, 226.
144 İbn Hişâm, *Sîre* I, 165.

Hz. Muhammed (s.a.s)'deki bu olağanüstü haller artınca süt ailesi kendisini Mekke'ye götürüp annesine teslim ettiler. Çocuğu çok çabuk geri getirdiklerine şaşan annesi, bunun sebebini sorunca, onlar da olup biteni anlatmışlar. Kendisine anlatılanlara fazla hayret etmeyen annesi, "bu çocuk doğduğu gün evim Busrâ saraylarının ışıkları gibi nurla doldu" demişti.

Hz. Muhammed (s.a.s) daha küçük yaşta hem babası Abdullah'ı hem de annesi Âmine'yi kaybettiği için, onun bakımını dedesi Abdulmuttalib üzerine aldı.

Abdulmuttalib'in ölümünden sonra, Hz. Muhammed (s.a.s)'in ailesinin yönetimi, ailenin en yaşlısı olması itibariyle, adı aynı zamanda Abdu Menâf olan Ebu Talib'e kaldı. Ebu Talib, başkanlığa geçişini büyük bir ziyâfet hazırlayarak kutladı. Ayrıca Mekke'de bir misâfirhâne yaptırarak, kendisine gelen misâfirleri orada ağırlamaya başladı. Babası Abdulmuttalib ölmeden önce, Hz. Muhammed (s.a.s)'in bakımını oğlu Ebu Talib'e vasiyet ettiği için, o da seve seve bu işi üstlendi ve yeğeni Hz. Muhammed (s.a.s)'i yanına aldı[145].

Gerek Abdulmuttalib gerekse Ebu Talib, Hz. Muhammed (s.a.s)'in yetişmesine özel itinâ göstermişler ve onu yanlarından hemen hemen hiç ayırmamışlardı. Bu sûretle daha küçük yaşta Hz. Muhammed (s.a.s) dedesinin toplantılarına iştirak ederek içinde yaşadığı cemiyetin sosyal, ekonomik ve dînî yönden olan düzensizliğini yakından ve meselelerin içinde yaşayarak öğrenmişti.

Bu konuda İbn İshâk[146] şöyle anlatıyor:

"Resûlullah (s.a.s)'in dedesi olan Abdulmuttalib'in oturması için, Kâ'be'nin gölgesine bir sergi serilirdi. Onun oğullarından hiç birisi gelip, buraya oturmazdı. Oraya sadece Hz. Muhammed (s.a.s)

145 İbn İshâk, *Sîre*, Paragraf no: 52.
146 *Sîre*, s.43.

oturlardu. Dedesi Abdulmuttalib de onun için şöyle derdi: Oğlumu serbest bırakın, ben bu oğlumda bazı haller görüyorum. Hz. Muhammed (s.a.s) sekiz yaşlarına gelince, yâni fil hadisesinden sekiz sene sonra Abdulmuttalib vefat etti".

Hz. Muhammed (s.a.s)'in Busrâ Seferi

İslâm Tarihi kaynaklarından ve özellikle Siyer kitaplarından öğreniyoruz ki Hz. Muhammed (s.a.s)'in dedesi Abdulmuttalib ölünce amcası Ebu Talib onu himâyesine aldı. Ebu Talib tüccar bir adam olduğu için senenin belli zamanlarında ticaret maksadiyle yapılan ticaret kervanlarına katılırdı. Bu kervanlar güneyde Yemen, Aden ve oradan Hindistan'a kadar uzanırken, kuzeyde de Filistin ve Suriye'ye kadar uzanıyordu.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in himâyesinde bulunduğu zamanlarda, Ebu Talib yine bir ticaret kervanı ile seyahate çıkmaya karar verdi. Bu seferki ticaret kervanı Şam'a gidecekti.[147] Ebu Talib, bu seyahate çıkmaya karar verince yeğeni Hz. Muhammed (s.a.s) de onunla gitmek istedi ve devesinin yularına yapışarak, "Ey amca! Beni kime bırakıp gidiyorsun? Benim ne annem var, ne de babam" dedi. Bunun üzerine, kendisine acıyan Ebu Talib: Vallahi ben onu beraber almadıkça hiç bir yere gitmem, o benden, ben ondan ebediyyen ayrılmayacağız dedi ve onu da beraber Şam'a götürdü.[148] Bu sırada Hz. Muhammed (s.a.s) dokuz[149] veya on iki[150] yaşlarında bulunuyordu.

147 İbn İshâk, *Sîre*, s. 53; İbn Hişâm, *Sîre*, I, 180-181; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 121, 130, 153; İbn Kuteybe, *El-Ma'arif*, Beyrut 1970, s.65; İbnul-Esir, *El-Kamil Fi't-Tarih*, II, 37; İbn Kesir, *Sîre*, I, 243; El-Halebi, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, s. 119.

148 İbn İshâk, *Sîre*, s.53; İbn Hişâm, *Sîre*, I, 180-181; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 121; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 37; İbn Kesîr, *Sîre*, I, 243; el-Halebi a.g.e. I, 191.

149 Es-Suhayli, *er-Raavdu'l-Unf*, II, 221, İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 37; el-Halebi a.g.e. I, 192.

150 İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 121, 153; İbn Kuteybe, a.g.e. s. 65; Mes'udi, *Murûcu'z-Zeheb*, I, 89.

Rivâyetlere göre Hz. Muhammed (s.a.s) Şam'a ikinci bir seyahat daha yapmış, fakat bu seyahat Hz. Hatice ile evlenmesinden biraz önce vaki olmuştu.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in Şam'a yapmış olduğu her iki sefer hakkında da Batılı müsteşrikler ayrı ayrı görüşler serdetmişlerdir. Bunlardan, Sprenger, Caetani, Buhl ve Demombynes,[151] bu yolculukları tamamen inkâr ederler. İtalyan müsteşriki Leone Caetani ise, bu husustaki iddialarını şöyle öne sürüyor:

"Sprenger, çocukluktaki seyahatlerin sonradan uydurma bir menkıbe teşkil ettiğini, muahhar vakayia kıyas tarîki ile vücut bulduklarını, büyüdüğü zaman Muhammed'in Hatice hesabına yaptığı seyahatların mahsül-u ilhâmî (ilham ürünü) olduklarını iddia ediyor".

Caetani şöyle devam ediyor: "Bir de Bahira menkıbesi pek karışık bir mevzudur. Çünkü bunda Muhammed'i ve dinini Suriyeli rahibleri ve târik-i dünyaları vasıtasıyla Hıristiyan dinine rabtetmek ve hakiki Hıristiyanların Muhammed'in risaletini kabul ettiklerini ispat eylemek yolunda bir teşebbüs eserlerini de fark ediyoruz"[152] deyip Hz. Muhammed (s.a.s)'in Busra seyahatini hiç bir kaynağa dayanmadan inkâr ediyor.

Bunun yanında Hz. Muhammed (s.a.s)'in Busra seyahatini kabul edip ve fakat hadiseyi tahrif ederek sunan müsteşrikler de yok değildir,[153]

Şimdi de meselenin tahliline geçelim:

151 Mahomet, Paris, 1968, s.65.
152 *İslâm Tarihi,* H. Cahit, Terc. İstanbul, 1924, I, 136.
153 Maxime Rodinson, *Mahomet*, Paris, 1961, s. 71; Francesko Gabrieli, *Mahomet*, Paris, 1965, Paris, 1965, s. 60.

Hz. Muhammed (s.a.s) amcası Ebu Talib ile biraz önce sözünü ettiğimiz ticaret kervanı ile beraber Şam'a yakın olan Busra denen yere kadar vardı. *Mu'cemü'l-Buldan*'da[154] Busra adı altında iki yerin olduğu; birinin Şam'a, diğerinin de Bağdat'a yakın bulunduğu zikredilmektedir. Burada bizi ilgilendiren Şam'a yakın olan Busra'dır.

Busra'da Bahira denen bir Hıristiyan rahip yaşıyordu. Bahira'nın bir Yahudi hahamı olduğunu söyleyenler varsa da[155] bu iddia diğerine nazaran çok zayıf kalıyor.

Bazı kaynaklarda[156] adının *"Sercis"* veya *"Cercis"* olduğu rivâyet edilen *Bahira* denen rahip, o havalideki Hıristiyanların en bilgini[157] ve en hayırlısı idi.[158]

Bahira, mânâstırından fazla çıkmaz kimseyle konuşmazdı.[159] Yanında kendisinden evvelkilerden kalma bir kitab vardı.[160] Bahira'nın mânâstırına yaklaşan Kureyş kervanı oradaki bir ağacın gölgesine yerleşti. Gölgede yer kalmadığı için Hz. Muhammed (s.a.s) güneşte oturdu. Fakat o sırada, ağacın dalları Hz. Muhammed (s.a.s)'e gölge yapmak için O'na doğru eğildiler.[161]

Bu manzarayı seyreden Bahira, kervan daha yolda gelirken gökteki bir bulutun kervan arasından birine devamlı olarak gölge yaptığını görmüş ve ağaç dallarının da aynı şahsa gölge yaptığına şâhid olunca, bu gibi vakaların yalnız peygamberlerin hayatlarında zuhur

154 Yâkût b. Abdillah el-Hamevi, *Mu'cemu'l-Buldân*, Beyrut, Tarihsiz , I, 441.
155 Es-Suheyli, *er-Ravd*, II, 22.
156 Mes'ûdî, *Murûc*., I, 89.
157 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 181; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 37; İbn Kesîr, *Sîre*, I, 243; El-Halebi, a.g.e. I, 193.
158 El-Habebi, a.g.e. I, 193.
159 İbn İshâk, *Sîre*, s.54; İbn Sa'd, a.g.e. I, 153; İbn Kesîr, *Sîre*, I, 243.
160 Aynı eser, aynı yer; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 37.
161 Aynı eser, s. 54; İbn Hişâm, *Sîre*, I, 181; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 154..

ettiğini hatırlamış ve bu gelen şahsın, elindeki kitapta, yâni İncil'de adı geçen beklenen peygamber olduğuna inanarak, onun hatırına kervanı yemeğe davet etmiştir.[162]

Kureyş Kervanı Busra'ya girerken onları izlemekte olan Bahira, bizzat mânâstırdan aşağı inerek gelen Kureyşli yolcuları yemeğe davet etti. Halbuki daha evvel buradan geçen Kureyş kervanları, Bahira'dan hiçbir iltifat görmüyorlardı,[163]

Kureyş tüccarları, Bahira'nın davetine icâbet ederek, ziyafete gittiklerinde, Bahira, aradığı kimsenin gelenler arasında olmadığını fark etti ve onlara geride kimsenin kalıp kalmadığını sordu. Kureyş tüccarları da sadece Muhammed adında bir çocuğun kaldığını söyleyince Bahira, Hz. Muhammed (s.a.s)'in de getirilmesini istedi.

Hz. Muhammed (s.a.s) gelince Bahira vücudunu kontrol edip[164] omuzları arasındaki peygamberlik mührünü gördükten sonra[165] kendisine bazı sorular sordu. Bu soruların cevaplarının kendisine göre doğru olduğunu gören Bahira, Ebu Talib'e, bu çocuğun kim olduğunu sordu. Ebu Talib de "benim çocuğum" deyince, Bahira "olamaz" dedi. O zaman Ebu Talib gerçeği söyleyerek "Benim yeğenimdir; anne ve babası öldü" diye cevap verince, Bahira: "Doğru söyledin" dedi ve ilâve etti: "Çünkü bu çocuk beklenen peygamberdir. Ve yetim olması lâzımdır."[166]

Bunu müteakip, Bahira, Ebu Talib'e, bu çocuğu Yahudilerin şerrinden korumasını ve bunun için hemen memleketine dönmesini,

162 İbn İshâk, *Sîre*.. s.54; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 154; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 37; İbn Kesir, a.g.e. I, 244; El-Halebi, a.g.e. I, 193.
163 İbn İshâk, a.g.e. s. 54; İbn Sa'd a.g.e. I, 154; İbn Kesir, a.g.e. I, 153.
164 İbn İshâk, a.g.e. s. 54; İbn Sa'd, Tabakât, , 154; ibn Kesir, a.g.e. I, 245.
165 İbn İshâk, a.g.e. s. 55; İbn Sa'd, a.g.e. I, 155.
166 İbn İshâk, a.g.e. s. 55; İbn Sa'd, a.g.e. I, 155.

aksi takdirde, Yahudiler farkına varacak olurlarsa kendisine kötülük yapacaklarını söyledi.[167]

Kaynaklar, tam bu sırada *Ehl-i Kitab*'dan yedi Rum'un[168] bazı kaynaklarda ise Zübeyr, Temmam ve Dureys adında üç Hıristiyanın[169] Hz. Muhammed (s.a.s)'i öldürmek için Bahira'nın yanına geldiklerini rivâyet ederler. Bahira, kendisine gelen bu Hıristiyanlara İncil ve Tevrat'tan bazı yerler göstererek Hz. Muhammed (s.a.s)'in Nebi olduğunu söyledi ve devam etti: "Çünkü O'nun yüzü Nebi yüzü, gözleri de Nebi gözüdür." Gelenler Nebi'nin ne olduğunu sorunca, Bahira: "Semadan kendisine vahyedilen ve yeryüzündekilere bu vahyedilenleri bildirendir" dedi ve onları uzaklaştırdı.[170] Bu hadiseleri gören Ebu Talib de Hz. Muhammed (s.a.s)'i alıp Mekke'ye döndü. Yukarıda zikrettiğimiz bu kaynakların ele aldığı bu meseleyi müsteşrikler neye dayanarak inkâr ediyorlar insan anlayamıyor.

Bir defa müsteşrikler olsun, başkaları olsun yukarıda sıraladığımız kaynakları nazara dikkate almadan *"Sîret"*den yâni Hz. Muhammed (s.a.s)'in hayatından nasıl söz edebilirler? Elde başka kaynak kalmıyor ki. Fakat öyle anlaşılıyor ki, bu iddiada bulunan müsteşriklerin gayesi Bahira gibi samimi Hıristiyanların Hz. Muhammed (s.a.s)'in risâletine inanmalarına mani olmaktır.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in hayatının bu bölümünü ispatlayan bir başka husus vardır ki, o da Ebu Talib'in seyahatle ilgili olarak yazdığı şiirdir. Bilindiği gibi Ebu Talib hiç bir zaman için Hz. Muhammed (s.a.s)'in nübüvvetini kabul etmemiştir. O'nun nübüvvetini kabul

167 İbn İshâk, a.g.e. s. 55; İbn Hişâm, *Sîre*,, I, 182; İbn Sa'd, *Tabakât*, , I, 155.

168 Süheyli, a.g.e. II, 244; İbnu'l-Esir, a.g.e. Iı, 38; İbn Kesir, a.g.e. I, 257; El Halebi, a.g.e. I, 196.

169 İbn İshâk, a.g.e. s. 55; İbn Hişâm, *Sîre*,, I, 183; ibn Kesir, a.g.e. I, 245; el-Halebi, a.g.e. I, 195.

170 İbn Sa'd, a.g.e. I, 153.

etmiş olsaydı aşağıdaki şiir bir destandır, yâni uydurmadır diye düşünülebilirdi. Fakat ona inanmadığı için ve sadece olayı naklettiği için bu şiir destandan öte bir hakikatin ifadesidir.

"Vakta ki bütün şehirlerin rahipleri O'nu gördüler.
O'na teker ve grub olarak secde ettiler.
Fesada uğraşan Zübeyr, Temmam ve Düreys,
Onu görüp şahit oldular.
Onlar yalanladılar amma,
Bahira'nın sözüyle iknâ oldular."[171]

Batılı müsteşriklerin ortaya attıkları bir başka gülünç iddia da şudur: Güya Hz. Muhammed (s.a.s) Bahira'dan Hıristiyanlığı öğrenmiş ve kendisine inananlara "İslâm" diye anlatmıştır.[172] Müsteşrik R. Blachere, bu husustaki görüşünü şöyle ortaya atıyor: "Şüpheyle bakılabilecek olan bu Şam seyahati şayet gerçekten yapılmışsa, bu Muhammed üzerine ciddi bir Hıristiyan tesiri yapmıştır."[173]

Müsteşrik Carra de Vaux, daha ileri giderek, "Kur'an'ın müellifi Bahira"[174] diye saçma ve isnatsız fikrini ortaya atıyor.

Biz müsteşriklerin bu iddialarına şaşmıyoruz. Ancak bu komik görüşlerini hiç bir kaynak göstermeden gayr-ı ilmi ve gayr-i ciddi olarak ortaya atma cesaretlerine şaşıyoruz. Ve insanın aklına şu soru geliyor.

"Batılı müsteşriklerde senet ve referans anlayışı yok mu?"

Şayet Hz. Muhammed (s.a.s)'in sunduğu İslâm, Hıristiyanlık ise, Hıristiyanlar niçin O'na inanmadılar?

Sözü şu âyet-i kerime ile bağlayalım:

171 İbn İshâk, a.g.e. 57.
172 M. Rodinson, *Mahomet*, Paris-1961. s.71.
173 R. Blachere, *Le Prebleme de Mahomet*, Paris-1952, s.31.
174 Bahira, *L'auteur du Coran.*

"Hepsi de kitabı (Tevrat ve İncil'i) okumakta oldukları hâlde yahudiler: Hıristiyanlar doğru yolda değillerdir, dediler. Hıristiyanlar da: Yahudiler doğru yolda değillerdir, dediler. Kitabı bilmeyenler de birbirleri hakkında tıpkı onların söylediklerini söylediler. Allah, ihtilâfa düştükleri hususlarda Kıyamet günü onlar hakkında hükmünü verecektir."[175]

Ficar Savaşı

Hz. Muhammed (s.a.s) on dört, bazı rivâyetlere göre on yedi yaşlarına gelince, Mekke'de *Kinâne* ve *Kays* kabileleri arasında bir savaş oldu ki, bu savaş *"Haram Aylar"* (*Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb*) da yapıldığından buna *Ficar Savaşı* denir. Çünkü Haram Aylarda kan dökmek haramdır.

Rivâyetlere göre[176] Hz. Peygamber de, amcası Ebu Talib'le birlikte bu savaşa katılmış, hatta onun bereketiyle[177] Kinâne Kabilesi Kays'ı yenmiştir. Tarihçi Ya'kubi[178] Hz. Muhammed (s.a.s)'in şöyle bir hadisini de nakleder: "Ben çocukken, amcam Ebu Talib'le Ficar savaşına katıldık."

Hilfu'l-Fudûl

Hz. Peygamber yirmi yaşını aştıktan sonra *Hilfu'l-Fudûl* hadisesi olmuştur ki bu, Mekke'deki kabilelerin *Abdullah b. Cud'ân*'ın evinde toplanarak yaptıkları antlaşmadır. Bu antlaşma yapıldığı sıralarda, Kureyş Mekke'ye gelen yabancılara zulmediyordu. Hatta bazıları, gelen yabancı tüccarların malını alıyor, ücretini vermiyordu.

Bu şekilde zulme uğrayan bir tüccar, dayanamayarak, Mekke'nin yüksek dağlarından biri olan *Ebû Kubeys* tepesine çıkmış ve derdini

175 K.K. Bakara sûresi, 113.
176 Bak. Ya'kubi, *Tarih,* Beyrut, 1960, II, 15-16; İbn Hişâm, *Sîre*,, I, 181.
177 Ya'kubi, a.g.e. II, 15.
178 Yakubî a.g.e.

dile getirmek için yüksek sesle şiirler söylemiş; bu şiirlerinde, Kâ'be'nin gölgesinde kendisine haksızlık yapıldığını ilân etmiş ve Mekke ileri gelenlerine tesir etmek istemiştir. Nitekim bunun neticesini de almış ve Mekkeliler, yukarıda dediğimiz gibi, toplanarak, bundan böyle hiç kimseye zulmedilmemesini ve zulme uğrayanların haklarının aranacağına dair yemin ederek anlaşmışlardır ki, buna Hilfu'l-Fudûl denir.[179]

Hilfu'l-Fudûl hadisesini, bugün dünyanın değişik yerlerinde insanlara yapılan zulmü önlemek için, insan haklarını korumaya yönelik yapılan sivil faaliyetlere benzetebiliriz. Bir farkla ki, Mekke'de aktolunmuş olan *Hilfu'l-Fudul*'un, göreceli de olsa büyük bir yaptırım gücü vardı. Göreceli diyoruz; çünkü zaman zaman bu antlaşmayı ihlâl edenler oluyordu. Bunlar, özellikle tarihin her döneminde benzerlerine rastlanan, toplumun menfi tipleri, zorbaları, çeteleri, para babalarıydı. Meselâ Ebu Cehil, devlete sırtını dayadığı için, bu kuralı tanımayan ve Mekke'ye gelen yabancılara zulmeden bir adamdı.[180] Günümüz *Hilfu'l-fudul*ları'nın ise hiç bir etkisi yoktur. Ve maalesef bu faaliyetler, folklor olmaktan öteye gidememektedirler.

Mekke'deki bu önemli toplantıya iştirak edip onay veren Hz. Muhammed (s.a.s), peygamber olduktan sonra da şöyle buyurmuştur: "Ben Abdullah b. Cud'â'nın evinde yapılan *Hilfu'l-Fudul*'a iştirak ettim. İslâm geldikten sonra da çağrılsam yine iştirak ederdim."[181]

Hz. Muhammed (s.a.s)'in Hz. Hatice ile Evlenmesi

Hz. Muhammed (s.a.s) yirmi beş yaşlarına gelince ticaretle uğraştığını görüyoruz. Aslında Mekke şehir devletinin tamamına yakın bir nüfusu, geçimini ticaretle elde ediyordu.

179 Fazla bilgi için bak. İbn Hişam, a.ge. I, 133.
180 Ayrıntılar için bk. İbn Hişam, *Sîre*, I, 390.
181 İbn Hişam. a.g.e. I, 134; Ya'kubî, *Tarih*, II,17.

Hatice binti Huveylid de, ticaretle uğraşan iffetli, şerefli bir kadındı. Dul olduğu için, ticaret işleriyle uğraşmak üzere, bazı adamlarla ticari antlaşmalar yaparak, ticaret işlerini yürütüyordu. İşte bu antlaşmaların birini de, fakirliği yüzünden amcası Ebu Talib'e yardım etmek zorunda kalan Hz. Muhammed (s.a.s)'le yaptı.

Hz. Muhammed (s.a.s) bu teklifi memnuniyetle kabul ederek, Hz. Hatice'nin kölesi Meysere ile Şam'a gitti.

Büyük bir kârla sonuçlanan bu ticari yolculuk esnasında, Meysere, Hz. Muhammed (s.a.s)'de bazı olağanüstü hallerin olduğunu farketmiş, yolculuk boyunca iki meleğin kendisine gölge yaptığı da gözünden kaçmamıştı.

Meysere, döndükten sonra bütün bu olup bitenleri Hanımefendisi Hz. Hatice'ye anlattı. Meysere'nin anlattıklarını, Hz. Hatice de yakın akrabası olan Varaka b. Nevfel'e nakletti.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in bu durumlarına ilâve olarak, onun doğruluğunu, emniyet telkin eden hareketlerini gören Hz. Hatice, kendisine evlenme teklifinde bulundu ve Hz. Muhammed (s.a.s)'in bu teklifi kabul etmesi üzerine evlendiler. Bu sıralarda, Hz. Muhammed (s.a.s) yirmi beş, Hz. Hatice de kırk yaşlarındaydı.

Hz. Peygamber (s.a.s)'in İbrahim hariç, diğer bütün çocukları, yâni, *Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Rukiyye, Fâtıma, Kâsım, Tahir ve Tayyib*, Hz. Hatice'den olmuşlardır.

Hz. Hatice, Peygamber Efendimize daima saygılı olan, iffetli, sadık ve vefâkâr bir kadındı. Peygamberlik Hz. Muhammed (s.a.s)'e verildiğinde ilk önce o tasdik etmiş ve ölünceye kadar Hz. Peygamber (s.a.s)'in en yakın destekçisi olmuştur. Vefatına kadar da Hz. Muhammed (s.a.s), başka kadınla evlenmemiştir.

Kâ'be'nin Tamiri

Hz. Muhammed (s.a.s)'in 25-35 yaşları arasındaki hayatı hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz.

Ancak, otuz beş yaşlarına geldiğinde, Kâ'be'nin tamirinde çalıştığı kaynaklarımızda zikredilmektedir.

Yukarıdaki bölümlerde gördüğümüz gibi, Kâ'be ilk defa Hz. Adem (a.s.) tarafından bina edilmiş ve Nuh tufanına kadar gelmişti.

Tufandan sonra sadece temeli kalan Kâ'be'yi Hz. İbrahim ve İsmail inşa etmişler; öylece Hz. Muhammed (s.a.s)'in zamanına kadar gelmiştir. Bu arada zaman zaman yıkılmış ve tamirata maruz kalmıştır.[182]

Kâ'be'nin Hz. Muhammed (s.a.s)'in zamanındaki tamirine iki sebeb gösterilmektedir:

Birincisi: Duvarlarının çoğu yıkılmış olan Kâ'be'yi sel sularından korumaktır ki, bu rivâyette bulunanlar, Kâ'be'nin sel sularıyla yıkıldığını söylerler.

İkincisi, buhurla Kâ'be'yi tütsülemek isteyen bir kadının ateşinden çıkan bir kıvılcımın, yangına sebeb olduğu ve bu yüzden tekrar tamirine ihtiyaç görüldüğü şeklindedir.[183]

182 Bk. Muhammed Hamidullah, *İslâm Müesseselerine Giriş*, İstanbul 1981, s.27.

183 Tafsilat için bk. İbn Hişam, I, 193; Ezrakî, *Ahbâru Makka*, I, 157 vd; Ya'kubî, *Tarih*, II, 19.

Bu sıralarda Kâ'be, toprak kerpiçlerle duvarları yapılmış; kapısı yerde[184] ve üstü açık, yâni tavansız bir durumdaydı. Kâ'be'nin örtüsü dıştan örtülür ve duvarlarının üstünden bağlanırdı. Kapıdan içeri girildiğinde, sağda, Kâ'be'ye verilen hediyelerin konduğu bir kuyu vardı.[185]

Ezraki'nin rivâyetine göre[186] Cürhüm kabilesinden bir grubun bu kuyuda bulunan Kâ'be hazinelerine musallat olmasından beri Allah, o hazineleri korumak için bir yılanı bekçi olarak göndermişti. Bu yılan Kâ'be'yi ve içindekileri, Kâ'be'nin tamirine kadar korumuş ve Kureyş'in Kâ'be'yi tamir ettiği seneye kadar bu şekilde devam etmiştir.[187]

Yine Ezraki'ye göre[188] Hz. İbrahim'in kurban olarak kestiği koçun boynuzları da Kâ'be duvarının orta kısmına asılı bulunuyordu.

Böyle harabe bir şekilde bulunan Kâ'be'yi, Kureyş tamir etmek istiyor fakat Kâ'be'nin kuyusunu bekleyen ve güneş doğduktan batıncaya kadar Kâ'be duvarında güneşlenen o koca yılandan[189] korktukları için bir türlü bu işe yanaşamıyorlardı. Bu sıralarda Bizans'a ait olduğu rivâyet edilen bir gemi, Mekke'ye yakın olan Kızıl Deniz sahilinde karaya vurdu. Bunu duyan Kureyş, geminin sahibi olan Yâkum (veya Bâkûl)'dan gemi parçalarını satın alarak Mekke'ye getirdiler. Hadd-ı zâtında Yâkum denen bu Bizanslı hem bina ustası hem de marangozdu. Onun için Kureyş kendisinden ücret mukabili, Kâ'be tamirinde yardımcı olmasını istedi.

184 Bugünkü durumda kapı, yerden 1, 5-2 m. yüksekliktedir.
185 Ezrakî, a.g.e. I, 159.
186 *Ahbâru Makka*, I, 159.
187 Ay. yer.
188 I. 160.
189 Rivayetlere göre bu yılanın başı bir oğlak başı kadar olup, derisindeki pulları birbirine sürterek korkunç bir ses çıkarır, gelenlere doğru ağzını açardı (Ezraki, a.g.e. I, 161). Tarihçi Ya'kubî de bu yılandan sözetmekte fakat ayrıntı vermemektedir(Bk. *Tarih*, II,19).

Fakat yılan problemi vardı...

Derken, Mekkeliler el-Velid İbnu'l-Muğire başkanlığında toplanarak Allah'a yalvardılar ve niyetlerinin Kâ'be'yi tamir olduğunu ifade ettiler. Rivâyete göre bu yakarışların sonunda, Allahu Te'âlâ, büyük bir kartalı gönderdi. Kartal, Kâ'be duvarında güneşlenmekte olan yılanı pençeleriyle alıp götürdü ve Mekkeliler ondan kurtuldu.[190]

Bunun üzerine Kureyş, tamir etmek üzere Kâ'be'yi yıkmağa karar verdi. Ebu Vehb adında biri[191] yıkmaya başlayıp bir taş aldı. Fakat o taş, elinden kurtulup tekrar yerine gitti. Bunun üzerine Ebu Vehb, "Ey Kureyş! Kâ'be inşaatına temiz olan mallarınızdan başkasını koymayın. Ona gasp edilmiş veya faiz yoluyla kazanılmış para girmesin. Eşkıyanın soygunculukla elde ettiği para da bu işe karışmasın!" dedi.[192]

Ertesi gün el-Velid İbnu'l-Muğire ilk kazmayı vurarak Kâ'be'yi yıkmaya başladılar. Yıkıntılar arasında, Süryânice olan şu iki kitabenin çıktığı rivâyet edilir.[193]

"Ben Mekke'nin sahibi olan Allah'ım. Onu, yeri ve gökleri yarattığım gün yarattım. Güneş ve aya şekil verdim."

Diğer kitâbe de şu şekildeydi:

"Kim bir hayır ekerse, bir memnuniyet hasad eder; kim de bir şerr ekerse, bir pişmanlık hasad eder. Kötülük yapacaksınız, iyilikle mükâfatlandırılacaksınız. Böyle şey olur mu? Bu, diken ağacından üzüm toplanmayacağı gibi bir şeydir."

190 İbn Hişam, *Sîre,* I, 193; el-Ezraki, *Ahbâru Makka,* I, 161-162.
191 Ebu Vehb'in Hz. Peygamber (s.a.v)'in babasının dayısı olduğu rivayet edilir (bk. İbn Hişam, *Sîre*, I, 194).
192 İbn Hişam, *Sîre*, I, 194.
193 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 196.

Kâ'be temele kadar yıkıldıktan sonra Kureyş tarafından iş bölümü yapılarak tekrar inşâsına başlandı.

Kâ'be, Hz. İbrahim (a.s.) tarafından atılan temele kadar yıkıldı. Hatta rivâyete göre[194] o işte çalışanlardan birisi temel taşlarını sökmek isterken bütün Mekke sallandı. Bunun üzerine yıkma işine son verilerek duvar örülmeye başlandı.

Kâ'be duvarı *Haceru'l-Esved*'in konacağı yere kadar yükseltildi. Fakat *Haceru'l-Esved*'in yerine konması işine gelince ihtilâf çıktı. Çünkü o taşı yerine koymak, büyük bir şerefti. Her kabile bu şerefin kendisinde olmasını istiyordu. Hatta bu iş için savaşa bile karar verenler oldu.[195]

Nihayet Ebû Umeyye b. Muğire adındaki şahıs -ki o zaman Mekke'nin en yaşlısıydı-, onlara şu teklifte bulundu: *"Babu'Abdi'ş-Şems* (bugünkü adı *Bâbu's-Selâm*)'ten ilk gelen şahıs size hakemlik etsin ve bu işe karar versin."

Bu teklifi kabul ettiler ve biraz sonra da oradan Hz. Muhammed (s.a.s) geldi. Hepsi birden, *"el-Emin"* diye bağırmaya başladılar

Hz. Muhammed (s.a.s.), egoistçe davranmadı. Yâni tek başına Haceru'l-Esved'i yerine koymadı. Bu şereften herkesin pay almasını istedi ve getirttiği bir bezin içine taşı koyarak bütün kabile temsilcilerinin birer ucundan tutmasını söyledi. Böylece yukarıya kaldırılan Haceru'l-Esved'i, Hz. Muhammed (s.a.s) eliyle alıp yerine koydu ve o fitne de kapanmış oldu.

Hz. Muhammed (s.a.s) bizzat Kâ'be tamirinde çalışmış ve bu esnâda örtüsü düşüp avret yerleri görününce, bir ses kendisine "avretini ört!" demiş ve o hemen örtünerek, çıplak omuzlarında taş taşımıştır. Diğer

194 İbn Hişâm, *Sîre*, I, 196.
195 Bk. İbn Hişam, *Sîre*, I, 197.

Mekkeliler ise, omuzları incinmesin diye örtülerini omuzlarına koymuş, üryân olarak çalışıyorlardı. Bu hadiseden sonra hiçbir zaman Hz. Muhammed (s.a.s)'in avreti görünmeyecektir.[196]

Haceru'l-Esved'in konmasından sonra duvarın örülmesine devam edildi ve tavanı da yapılarak örtüsü örtüldü.[197]

Haceru'l-Esved, Kâ'be'nin en önemli kısmını teşkil eder. Çünkü onunla tavafa başlanır.

Bu konuda Muhammed Hamidullah[198] şunları yazıyor: "Bir Hadis-i Şerif'de -ve bunu en az üç sahabi rivâyet etmektedir- Hz. Peygamber diyor ki:

"*Haceru'l-Esved*, Allah'ın yeryüzündeki sağ elidir." Yâni Kâ'be'deki *Haceru'l-Esved*, Allah'ın yeryüzündeki sağ elini temsil ediyor. Şu halde, Mekke'ye giden hacılar, ellerini Allah'ın sağ eli üzerine koyarak sadakat yemininde bulunurlar. Hacıların, *Haceru'l-Esved*'e ellerini koyma hareketinin iki adı vardır: *"İstilâm"* ve *"Bey'a"*. *İstilâm*'ın kelime mânası, *"elde etmek"* demektir. O hâlde "antlaşmanın elde edilmesi". Yâni Allah, bizim sadakat antlaşmamızı elde ediyor demektir. *"Bey'a"*, bildiğimiz *"kontrat"* demektir. O hâlde bu, bizim Allahu Teâ'lâ'ya itaat edeceğimize dair bir kontrat, bir söz vermemizdir."

İnsan; Allah'a bağlı olduğuna, O'na teslim olduğuna, her şeyi O'nun rızasi için yaptığına ve yapacağına, sevdiklerini seveceğine, sevmediklerini de sevmeyeceğine, O'na isyân içinde olanlara itaat etmeyeceğine, O'nun ahkâmı için çalışacağına, her hareketini O'nun rızasını kazanmak için düzenleyeceğine, bu uğurda gerekirse şehid oluncaya kadar mücâdele vereceğine dâir, yer yüzünde yapılan bu ilk

196 Ezrakî, a.g.e. I, 161.
197 Tafsilat için bk. Ezrakî, ay. es. I, 161 vd.
198 Bk. *İslâm Müesseselerine Giriş*, s.31.

evin duvarı içinde bulunan ve Allah'ın yeryüzündeki sağ elini temsil eden *Haceru'l-Esved*'e elini koyarak yemin ediyor, biat ediyor.

"Şüphesiz insanlar için, ilk kurulan ev, Mekke'de, dünyalar için mübârek ve doğru yol gösteren Kâ'be'dir."[199]

Bunun içindir ki, insanlık tarihinde yeryüzünde kurulan bu ilk mâbetteki ibâdeti iyi anlamamız gerekir.

İstilâm

İstilâm, hacc veya umre sırasında, *Hacerul'l-Esved*'in öpülerek veya dokunularak, ya da uzaktan işâret edilerek selâmlanması demektir. Şayet *Hacerul'l-Esved* öpülemiyor veya dokunulamıyorsa, her iki el ona karşı kaldırılarak bu hüküm yerine getirilir. İstilâm'ın kelime ve ıstılah mânâsı budur.

Şimdi de, İslâm nokta-i nazarından çok önemli olan bu ibadetin izahına çalışalım:

Hacc'da olsun, *Umre*'de olsun, tavafa mutlaka İstilâm'la başlanır; başka bir deyişle, *İstilâm* yapılmadan tavafa başlanmaz.

Yukarıda söylediğimiz gibi Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadis-i şerifinde şöyle buyuruyor:

"*Haceru'l-Esved*, Allah'ın yeryüzündeki sağ elidir."

Bu hadis-i şerife göre, insan tavafa başlamak için *Haceru'l-Esved*'e dokununca sembolik olarak Allah'ın eline dokunmuş oluyor ki İstilâm budur.

Tavafa başlamadan önce yapılan *İstilâm ibâdeti*, Allah'a verilen bir söz, bir biat, bir sadakat yeminidir. Çünkü O'nun adıyla başlanıyor:

Bismillahi v'Allahu Ekber! (Allah'ın adıyla ve yalnız Allah Büyüktür.)

199 K.K. Âl-i İmrân sûresi, 96.

O halde İstilâm, Allah'ı en büyük tanıyıp, O'ndan başka güç tanımadığını ifâde etmektir. Allah'ın elini sembolik olarak temsil eden *Haceru'l-Esved*'in karşısına gelip nefsiyle muhasebeye girişen insanın, bunu düşünmesi ve tasdik etmesi gerekir. Eğer hâlâ, "Allah en Büyüktür" demiyorsa, yâni Allah'a zıt olarak başka "büyük"ler veya "ulu"lar tanıyorsa tavafa başlayamaz. Tavafa başlayabilmesi için, inandığı ve izinde gittiği bütün "ulu" lardan sıyrılması lâzımdır ki, sadece Allah'ı tanıyabilsin.

Allah'ın evinde (Kâ'be'de) ve O'nun elinde (*Haceru'l-Esved*'de) insan, inandığı ve bağlandığı bütün güçleri kenara itip, *"Bismillahi v'Allahu Ekber"* diyebiliyorsa ve ne dediğinin şuurunda ise, o insan İstilâm yapmıştır; tavafa başlayabilir. Eğer insan, beşeri unsurlara olan bağımlılığını ortadan kaldıramıyor; sözde Allah'a, fiilde başka şeylere uymaya devam ediyorsa, o insan İstilâm yapmamıştır. Velev ki yirmi dört saat *Haceru'l-Esved*'i öpsün!

Böylece gerçek İstilâm vasıtasiyle kendinden dahi sıyrılıp, kendini Allah'a adamış olan insan, Allah'a bağlı olduğuna, O'na teslim olduğuna, her şeyi O'nun rızası için yaptığına ve yapacağına, O'nun sevdiklerini seveceğine, sevmediklerini sevmeyeceğine, O'na isyan edenlere itaat etmeyeceğine, O'nun ahkâmı için çalışacağına, her hareketini O'nun rızasını kazanmak için düzenleyeceğine, bu uğurda gerekirse şehit oluncaya kadar mücâdele vereceğine dair; yeryüzünde ilk inşâ edilen bu evin duvarı içinde bulunan ve Allah'ın yeryüzündeki sağ elini temsil eden *Haceru'l-Esved*'i öperek veya elini dokundurarak, yahut elini kaldırıp selâmlayarak yemin ediyor, biat ediyor.

Çünkü İstilâmla tavafa başlayan müslümanların çoğu şu sözü vererek tavafa devam eder:

"Allah'ım! Sadece sana inanmakla, yâni sadece senin ahkâmını kabul ederek; bu ahkâmı bize bildiren kitabını, yâni Kur'an'ı tasdikle, yâni o *Kitab*'ı her hal ve hareketim için rehber edineceğime söz vererek verdiğim bu söze vefa göstereceğime yemin ediyor ve yol gösterici olan bu Kur'an'ın en güzel tatbikçisi ve insanlığın uyması gereken tek örnek insan[200] Hz. Muhammed (s.a.s)'in *Sünnet*ine, yâni O'nun hayat ve mücâdele şekline ve emirlerine kayıtsız şartsız tabi olacağıma söz veriyorum."

Onun içindir ki *İstilâm*, Kâ'be tavafının anahtarıdır. İstilâm, Allah'a kul olmanın en samimi ifadesi ve ispatıdır. İstilâm, bütün beşeri güçlerin bir kenara itilip Allah'a teslim olmanın sembolüdür.

Ey hacı veya mu'temir (umre yapan) olmaya aday olan mü'min! *Haceru'l-Esved*'in önünde *İstilâm*'la tavafa başlayacağın zaman, Allah'a vereceğin büyük sözü hatırla! Arapça olarak senin kulağına fısıldananı sadece tekrarlama! Onun ne demek olduğunu bil ve düşün! Düşün ki, bu İstilâm ibâdetinle kendi Yaratıcı'na bazı şeyler -ki bunlar bütün hayatını kapsıyor- vadediyorsun! Bu ibâdetinle, uyacağına yemin edip söz verdiğin vaatleri yerine getirmeyince, Allah'ın hükmüyle nasıl yüz yüze gelecek, nasıl hesap vereceksin? Allah'ın "Niçin yapmayacak olduğunuz şeyleri söylüyorsunuz"[201] âyetine ne cevap vereceksin? O hesap gününde, "Allah'ım, ben *Haceru'l-Esved* önünde sana verdiğim sözde durmadım" demekten ar duymayacak mısın?

Onun için ne yaptığını bil!

Hz. Muhammed (s.a.s)'in Kâ'be tamirinden kırk yaşına kadar olan hayatı hakkında maalesef fazla bir bilgiye sahip değiliz.

200 K.K. Ahzâb sûresi, 21.
201 K.K. Saf sûresi, 2.

Bilindiği gibi, Hz. Muhammed (s.a.s), kırk yaşına gelince, Allahu Te'âlâ, onu son peygamberi olarak seçti ve insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi. Onun bundan sonraki hayatı *Cebrâil'*in getireceği vahiyle şekillenecek, o vahiy doğrultusunda mücâdelesini sürdürecektir. Fakat bunu yaparken de, yakın arkadaşları olan sahabe ile istişareyi ihmâl etmeyecek, onlarla müşterek hareket edecektir.

Kendisini davasına adamış olan Allah'ın bu son peygamberi, dava liderliğinin, dava mücâdelesinin, mücâdelede gerekli olan sabrın ve fedâkârlığın en güzel misâlini verecektir. Ve bu misâl olmada, sahabesine o derecede etkili olacaktır ki, daha üçüncü halifesinin zamanında, onun kanunları, yâni İslâm ahkâmı, üç kıtada uygulanır hâle gelecektir.

İşte onun bu mücâdele tarihini, araştırmamızın ileriki bölümlerinde göreceğiz inşaallah.

Netice ve Değerlendirme

Bu araştırmamızı, Hz. Muhammed (s.a.s)'in, kendisine peygamberlik görevi verildikten sonraki Mekke ve Medine dönemlerindeki mücâdelesini anlayabilmek, İslâm'ın içinde doğduğu dînî ve sosyal çevreyi değerlendirmek, o günün, en azından dînî yapısını bugünkü dünya konjonktüründe şöyle veya böyle kendisinden söz ettiren din anlayışlarıyla karşılaştırmak gayesiyle kaleme aldık.

Bunu yaparken de mümkün mertebe ayrıntılara dalmaktan kaçınarak, çalışmamızı bir tek konu üzerine teksif etmeye gayret ettik: İslâm öncesi Mekke döneminde şirk olayı ve bunu hazırlayan sebepler.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in, daha sonraki dönemlerde, yâni peygamber olduktan sonra kendisiyle amansız bir mücâdeleye girişeceği şirk olayının klâsik mânâdaki putperestlik olmadığı üzerinde durmaya çalıştık. Çünkü günümüzde, en çok birbirine karıştırılan kavramlardan iki tanesi de, şirk ve putperestliktir.

Bunlardan putperestlik, politeizm dediğimiz çok tanrılı inanç sistemidir ki bu inanç sisteminde, müte'âl mânada bir tanrı inancı yoktur. Putperestlikte, tanrı sayısı, tesir ve güçlerine inanıldığı nisbette artmaktadır. Kısaca, biz müslümanların inandığı ve anladığı mânada bir Allah inancı yoktur putperestlikte.

Şirk'te ise durum tamamen farklıdır. Metinde çokça geçtiği gibi, Mekkeliler Allah'ı biliyor, O'na inanıyorlardı. Hatta, inanmakla yetinmiyor, O'nun adına kurbanlar kesiyorlardı. İslâm öncesi Mekkelilerin, *"Vallahi"* diyerek, Allah adına yemin etmeleri, Mekke'nin inanç sistemi içerisinde, gayet tabii olan bir hadiseydi.

Fakat atalarından tevarüs ettikleri inançlarıyla bu şekilde Allah'ı tanıyan Mekkeliler bazı insan veya ideolojileri, sistemleri, düşünceleri heykeller şeklinde putlaştırarak, yâni ilâhlaştırarak, onlarda güç ve kudret olduğuna inanarak, yaşam ilhâmlarını onlardan alarak, bu pratiklerinde, icabında Allah'ı terk ediyor veya hiç olmazsa, ilâhlaştırdıkları ve bu ilâhları heykeller şeklinde somutlaştırdıkları sistem ve ideolojileri ve bu ideolojilerin, bu ilkelerin, bu ilkelerin kurucuları olan bazı insanları Allah'a ve O'nun çeşitli sıfatlarıyla izah edilen gücüne ortak ediyorlardı ki *Şirk* budur.

Tıpkı günümüzün bazı ülkelerindeki din anlayışları gibi!...

İnsanlara rastlarsınız bu ülkelerde, isimleri Ahmed, Hüseyin, Abdullah'tır... Nüfus cüzdanlarında din hânesi karşısında *"İslâm"* yazılıdır. Çeyiz bohçasında evine gelmiş olan Kur'an bile vardır saten kılıf içinde... Kurban keserler bayramlarda milli birlik ve beraberliği bozmamak için... Mevlid okuturlar ölülerinin elli ikinci gününde... Ama İslâm'ın esaslarını (!!!!) bu şekilde yerine getiren Müslümanlarla (!!) konuştuğunuzda şunları duyabiliyorsunuz onlardan:

-Efendim, bu çağda da hırsızın eli kesilir mi? Bu medeni dünyada şarap haram olur mu? Seksin, yâni fuhuşun bu kadar yaygın olduğu bir dünyada, *"zina haramdır"* denir mi? Hele hele kapitalizm gelişirken buna engel olacak olan faiz yasağından, faizin haram olduğundan söz edilir mi? Aya gidildiği şu günlerde, kadınların başı örtülür mü? Hele hele din fakültelerinde uzun uzun mantolar, tuhaf tuhaf örtüler,

sakallılar -tabii çember olanları kastediyorum, yoksa modern sakala evet tabi- görünmesi çağdaşsallıkla hiç bağdaşır mı? vs.

Şimdi aynı müslümanlara (!) deseniz ki: "Efendi! Sen Allah'ın Birliğine yâni ortağı olmadığına, O'nun her şeyi bilip, her şeye kadir olduğuna, gönderdiği son Peygamberin hakk olduğuna, son gelen ve uyulması gereken kitabın Kur'an olduğuna inanıyor musun?

Muhatabınız hemen şu cevabı verir:

- Sen beni gavur mu sandın; Allah'a inanmamak, Peygamberini tanımamak, Kur'an'ını öpmemek mümkün mü bizce? Biz her şeyden önce Müslümanız. Yâni bunlara inanmayıp, kâfir mi olayım?

Diyorsunuz ki:

- Efendi, bunlara inanıyorsun amma, demin kabul etmediğin, çağdaş zihniyetine uymadığını söylediğin bütün esaslar, inandığını söylediğin o Allah'a aittir.

Muhatabınız cevap veriyor:

- Canım onlar irticai, modası geçmiş çağ dışı şeylerdir. Hiç kabul edilir tarafı var mı bunların?... Bu konuda ben, Kur'an'a değil, bağlı bulunduğum ilkelere inanıyorum! Kur'an'ın ahlâk ve ibadet emirlerini de başımın üzerinde kabul ediyorum. Fakülteye gelen örtülü kızları kovduktan sonra cuma namazına koşuyorum. Daha dün anneme, Almanya'da basılmış bir Kur'an aldım; daha nasıl Müslüman olalım ki? Farzları kılmıyorsam da, teravihleri kaçırdıysam kahrolayım!...

Bu gibi insanların, Mekke müşriklerinden farkı nedir?

Metin içinde üzerinde uzun uzadıya durduğumuz gibi, Mekke müşrikleri de Allah'a inanıyor, yeri ve göğü O'nun yarattığına, yerlerin ve göklerin güçlerinin O'nun elinde olduğuna inandıkları gibi bunu söylüyorlardı da!..

Allah, Kitab'ın, yâni Kur'an'ın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayanlar hakkında şöyle buyuruyor:

"Yoksa siz Kitabın bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Şu halde içinizden böyle yapanların cezası dünya hayatında bir rüsvalıktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde de onlar azabın en çetinine itileceklerdir. Allah, ne yaparsanız (hiç birinden) gâfil değildir"[202]

Bu mütevâzi araştırmamız, okuyucuya iki hususu anlatmayı hedeflemektedir:

1. Hz. Muhammed (s.a.s)'in mücâdele ettiği *Şirk* ortamını anlamak ve dolayısiyle -şartların güçlüğü itibariyle- onun ne kadar büyük bir görevi yerine getirdiğinin anlamını kavramak,

2. O günün *Şirk*'ini, bugünkülerle mukayese etmek...

"Ey Rabbimiz nefsimize zulmettik, kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamaz, bizi esirgemezsen her hâlde (maddi ve manevi en büyük) zarara uğrayanlardan olacağız"[203]

202 K.K. Bakara sûresi, 85
203 K.K. A'râf sûresi, 23

Tarihe malolmuş büyük şahsiyetlerin vermiş oldukları mücâdeleleri anlayabilmek, onların hangi şartlar altında yetiştikleri, hangi ortamlarda çocukluk ve gençliklerinin geçtiği, bu ortamlar içerisindeki fonksiyonlarını ve inkılaplarını görüp değerlendirebilmek için, mücâdele dönemlerinden önceki dönemi de çok iyi bilmek gerekir.

Şüphesiz, tarih içerisinde kendisine verilen görevi ifa etmesi bakımından insanların en büyüğü, en cesuru ve örnek alınacak şahsiyetlerin ilki, Allah'ın son peygamber olarak seçmiş olduğu Hz. Muhammed (s.a.s.)dir.

9 789754 730319

www.beyanyayinlari.com.tr